

O POVESTIRE DE EUGEN BARBU:
„VÎNZAREA DE FRATE”
Versuri de ION ALEXANDRU

PAUL EVERAC: „Domnul Mitică”
NICOLAE MANOLESCU:
Gib Mihăescu

12 POEZII
INEDITE DE
MIHU
DRAGOMIR

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VA!

gazeta literară

Anul XIII ● Nr. 44 (731) ● Joi 3 noiembrie 1966

ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

10 pagini: 1 leu

(Fotografie de MARIANA DRAGU)

MAMA CU COPIL

În acest număr
reproducem
șase lucrări
de
LIGIA MACOVEI

ÎNTRU ZODII

O voce umblă-n crucea nopții, poate-o șoaptă.
Parc-o aud și parcă nu
Vorbind cu dumneata și tu.
E singuratecă și depărtată.
Mă sîrîgă cîte-odată.
Se-aude, se arată
Suspina.
E poate un ecou, un semn, un funigeu
Al unui gînd de prin trecutul meu
Rămas pe lîngă vre-o fîntînă,
Într-un salcîm ori în fîrînă,
Care mă caută crezînd că m-a pierdut.

Căjelul amintirilor mă latră.
Mă caută-n văzduh și-n piatră.

Tudor ARGHEZI

Octombrie 1966

MIHAIL EVOCARE SADOVEANU

Era înalt și dumnezeiesc de frumos și era și este prea aproape de noi ca să înțelegem cu adevărat cît de mare și cît de cuprinzător era geniul său. Albul osemintelor din pămîntul Moldovei și tot pămîntul Moldovei, cu zbulcîmul pădurilor, cu viscoalele turburi — pămînt acoperit de clopotele Dragomirnei și ale Voronețului, citit de patriarhul ingenucheații înaintea ușilor împărătești de la Neamț, luminat de candelă care arde de 500 de ani peste mormîntul de la Putna al lui Ștefan — toate trăiau sub fruntea lui și se vor amesteca în veșnicie cu neamul românesc care va auzi mereu, în toate seriile și în toate nopțile, cum trec caii Jderilor spre Izvorul Alb și va urca drumul spre Dorna, cu Vitoria Lipan și va aștepta tragica ei întoarcere. Nu l-am cunoscut, ci numai l-am văzut — era într-o zi de toamnă pe care, astăzi,

cred că el o adusese de la hanul acelei Amucele cu ochii vineți și o lăsase să se reverse și să se întindă în parcurile Bucureștilor punînd în ea o umbră de tristețe ca o slavă stînsă, cearcă de lună asiatică, o durere și un început de asfințit — și n-am îndrăznit să mă apropiu decît la vreo cinci pași de el și m-am cutremurat văzîndu-l chipul aspru și îngindurat; părea o troiță în hotare de Moldovă, ierburi foșneau lîngă el, se înălțau și cădeau, pămîntul așternuse drumuri nesfîrșite, în zare, peste munții îmbrățișați în rugină, se săvîrșeau mari transhumante, paloșe scînteau jur-împrejurul cetății de scaun de la Suceava, pe drumul Chiului gonea cu ceata lui, pe cai înspumați, Ghiță Bogros și sub ordilele stelelor cu buze uscate, între care de lemn uscate, Ion Vodă, neatîrnat nimănu-l decît morții, precum toți marii bărbați ai acestui pămînt, își presimțeau nenorocirea și-și auzea singele așezîndu-i-se în țărînă și ehe-mînd răzburare... Trecătorii se trăgeau la o parte din calea lui sub arcada de arbori, se aplecau și salutau și-i murmurau numele și, asemîni cetățenilor Florenței, care, în-tîlnîndu-l pe Dante Alighieri (nu păstrează proporțiile, nu am de ce), își spuneau între ei șoptit, că marele poet poartă în obraz fără a se putea scutura de ea funinginea din infern, credeau — și toți ne vom stînge în această eredită — înflorați de lumina din părul lui alb și lumina dulce de fulger văratec din ochii lui albaștri, că poartă pe chip zăpadă din ninsoarele ce cad numai pe cărările unde pătrund doar zeii — Jupiter și Afrodită și Palas Atena, eternitatea și răsîrniții în numele ei, cei buni, cei neîntrepuți, cei călătorii prin toate suferințele umanității.

Neghiboii l-au ocolit și nu l-au înțeles. Dar cîntecul lui urchi și peste mormintele lor, mult, urlaș și generos, înfrățit cu timpul.

PASĂREA PHOENIX

Ne facem drum printre-nîmplări,
ducîndu-ne pe noi în spate
din mirări în mirări.

Lîngă creanga care s-a măcinat,
cu fața-n palmă
nu în zadar am stat.

Ne-a crescut la picior,
ca din aburii prinși
pe creanga de fulger a lemnului,
o floare de bujor.

Am pornit schiopătînd
să urcăm treapta cu pietrele rupte
spre noi lupte.

Ne cîntau în praf
pasările la amiază
cîntece de pază.

Dragoș VRINCEANU

PERPESICIUS

(Continuare în pag. 7)

Lecturi intermitente

XIII

Scris în anul 44 î.e.n., *Cato Major sive De senectute*, opusculul filozofic, pe care Ciceron îl închină bătrîneții, o unul din acele fructe, miraculoase prin complexitate, în care s-au strîns și s-au distilat, cu supremă artă, toate sevele și toate reflexele, și ale pămîntului și ale cerului, așa cum înima marelui orator roman și le-a asimilat de-a lungul nesigurii și agitației sale existențiale. Cîtit, cu nesocotirea, cît de elementară, a datelor biografice, dialogul acesta surprinde și încîntă prin calmul, platonician am spune, în care se deslășoară, prin ordonanța arhitectonică a argumentelor, prin varietatea aspectelor ce abordă, prin puterea de sugestie a formulelor ce folosește, într-un cuvînt, prin toată aceea ambianță, olimpică, pe care clasicismul greco-roman, mai mult ca oricare altul, are virtutea să o comunice. Cîtit, însă, în perspectiva taifunurilor biografice, care sînt și ale istoriei, cite au bîntuit viața lui Ciceron, opusculul acesta, ca, de altminteri, majoritatea tratatelor lui filozofice, în frunte cu *Tusculanele*, apate, de-a

dreptul, neverosimil. Căci: trecînd peste anii, cu incertitudinile să-năstăii, ai tinereții, peste cei ai proscierii și exilului, peste înfrîngerea lui Pompei, aliatul, la Pharsale, urmați de cei patru ani de dictatură, ai lui Cezar, și limitîndu-se doar la ultimii trei de viață, catastrofele, familiare sau ale republicii, se îngărnădesc în jurul ca tot altceva ziduri de cetate, acediate, năruinduse, nu mare durată, sub loviturile catapultelor. Nefericii ale cîminului, moartea fiicei sale Tullia, de care nici o „consolație” nu-l va consola. În anul 44, la ideile lui Martie, asasinarea lui Cezar, violența *Philippicilor* și răzburarea lui Antoniu, fugîndu-l, ca pe o victimă designată, pînă ce Herennius îl decapitează, și capul lui, după ce Fulvia, soția lui Antoniu, îl strîpunge cu ace, și dreapta lui, cu care apuștosefase atîția dușmani ai bunului public și ai statului, în frunte cu Catilina, sînt expuse deasupra tribunei din Forum, unde marea lui elocință facuse epocă — iată atmosfera seismică în care Ciceron și-a scris operele filozofice, și în-

susuri acest dialog închinat bătrîneții.

Avea, cînd scria opusculul acesta, 62 ani, iar Cato cel bătrîn, cenzorul, eroul, ca să spunem așa, eponim al dialogului, și purtătorul său de cuvînt 84, și-n dialogul lor, pildele, din călții și din istorie, armeză una altele ca să demonstreze: că bătrînețea nu e o povară, cum spusese și Euripid, mai grea decît stîncile Etniei (*onus... Aetna gra-vius*); că bătrîni, dovadă însuși Cato, își pot împlini toate îndatoririle publice și domestice; că bătrînețea nu e numai *sermonis aridissima*, nesățioasă de taifas, pe la ospete, trimachionestii sau saceratice, că bătrîni nu și pierde memoria, cum spune un proverb, mai cu seamă dacă citește inscripțiile din cimitir, ceea ce Cato, reconstituind istoria romană, cam făcea (însă Montaigne se înscrisse în fals căci el, nu o dată, uita unde și ascunde punga); că între Ajax, viteazul neînfricat, și Nestor bătrînul, înje-

leptul, de pe limba căruia, cum și Onir o spune, curgea o vorbă mai dulce ca mierea (*ex ejus lingua melle dulcor fluebat oratio*), Agamemnon, convins că astfel Troia va fi mai curînd răpusă, optează pentru bătrîn, că, dat în judecată de copii deoarece în loc să-și vadă de casă se ține la bătrînețe de scris tragedii, Sophocle recită judecătorilor ultima sa tragedie Oedip la Colonos și scapă de interdicție; că dacă nu și mai dorec (*Di meliora te-lint!*) plăcerile epicureilor, cultura spiritului și normele morale le sînt arme cu mult mai potrivite (*aptissima... arma senectutis artes exercitationesque virtutum*), pentru că fructele lor sînt miraculoase (*mirificos fructus*) și pentru că nu e bucurie mai mare decît amintirea și conștiința unei vieți bine trăite (*conscientia bene actae vitae*); că farmecele tonifiante ale peisagiului rustic și ale agriculturii, pe care și Cincinnatus și alți mari dregători ai Statului le-au cunoscut sînt neprețuite; că teama de moarte, care tot mai sperie pe unii, e intrinsecul absurdă, căci

se moare și de tînăr, și că bătrînului ce se apropie de moarte îi pare că zărește țărîmul și că recîntă în port, după o lungă navigație *quasi terram videre videat aliquandoque in portum ex longu navigatione esse venturus*). Iar portul acesta e viața de apoi, tîrîmul de dincolo, rezervat sufletelor și din care mitologiile, greacă și română, au făcut adevărate paradisiuri. În fond, la o mai atentă examinare, întreaga sa filozofie — în care Ciceron vedea un leac al durerii (*doloris medicina*), căci nimeni mai mult ca dînsul n-avea conștiința intimă că trăiește de pe o zi pe alta (*nos in diem vivimus*) — este o lungă meditație pe tema morții, o *comentatio mortis*, în care se răzăcesc altele din reflexele astrale ale căii lactice și atîtea din armoniile cosmice, pe care *Vitalis* lui Scipion le scutură, cu dărnice, din cornul lui de abundență. E, poate, și motivul pentru care Montaigne, acest genial,

DOMNUL MITICĂ

Domnul Mitică vine de departe, de când mergea cu coana Lucșița la Moși și trăgea planete. La acei Moși, ca și la cafenele, ca și la berării, la tribunal, la percepție sau pe stradă, nenea Iancu Caragiale l-a întâlnit adese și l-a ascultat răbdător perorând despre toate lucrurile din lume cu aerul că le cunoaște pe toate și le învîrte pe degete. Domnul Mitică avea mereu păreri ultime, se încăleca, lua ușurel în deridere tot ce nu pricepea dintr-o dată, aranja la un eșarț mapamondul, era amical cu filozofii, conșcis cu politica, zeflemist cu artele, și și sfîrșea toate percepțiile inteligentei în fața unei brînzăroaice sau a unei ciorbe de potroace. Frust și nu lipsit de suflet, cu candori cucieritoare (asa cum avea să-l dezvolte, într-o privință, Camil Petrescu), d. Mitică era greu de scos din poziția lui de cavalier al halbei cu guler și al soluțiilor ce trebuiau să îndrepte Europa. El încăleca cu ușurință orice idee de cafelea, o citeva, se ridica în scări ca un erou, dar după câteva zile, ieșind din mahmureala propriului său entuziasm, se lega cu același firec surzător, de alta idee înțînă, bun priel de a mai ciocni câteva pahare. Domnul Mitică era „al dracului”, adică avea o istețime a lui cu care desființa problematica gravă, rezolva miraculos totul, convingea că albul e negru și negrul e alb și, fiind foarte simpatic, aiurea pe toată lumea. Acest dar al lui (de a impestri lucrurile de dragul culorii) s-a numit mai tirziu „papagal” și respectiva pasăre, deși cam exolică, a dobîndit o mare popularitate la mediul de Moși al domnului Mitică.

Între timp, Moșii au renunțat să mai ilustreze o panoramă de noțtanții și hăimanzale, proprietarii și chingii au molozit, svenurile sînt schimbate. Înă domnul Mitică, asemeni altor citorva clienți ai lui Caragiale, n-a dispărut decît o clipă la „grandiron” pentru a se travesti și vine, cu aceeași voce bună, simpatică, să ne joace alte renghiuri — fiindcă e „al dracului” și acum.

Domnul Mitică a dobîndit bon-ton. O rupe astăzi pe mai multe limbi (cîteva boabe, să „facă față”), vorbește cu citate, s-a scilvisit. Vede filmele, și în treacă expozițiile din drum, dă din cap (înainte plescaia din limbă), se extaziază subire sau se indignază congestiv, după cum îi spune un simț al lui interior. Si-a găsit afinități cu Kafka, e în orele libere ușor existențialist, ușor „furious”. Se poartă cu emancipare, trece repede peste complicații, are mereu aerul că știe dintotdeauna niste lucruri, că le-a „fumat” de cînd era copil. Unde toată lumea caută un înțeles, domnul Mitică îl deține în buzunarul de la vestă. Unde, dimpotrivă, nu e nimic de înțeles, domnul Mitică face tapaj, atrage atenția. Papagalul său lansează atunci chemări spre profunzime, spre inefabil, spre căile inesizabile ale concepției moderne. etc. Domnul Mitică este modernist afirmat față de arta clasică, cumîntenia altora îi pare putreziciune, mortificare, artistul potolit cadavru. Totodată însă, dintr-un simț leal, de echitate, e clasicizant cu arta modernă nu suportă la alții „abur-realia” și dezordine. Poziția lui e consecvent polemică, bon-tonul îi cere să fie într-o oarecare frondă permanentă cu tot ce se face și se spune, priel și astăzi ca totdeauna) de a mai ciocni câteva pahare.

Între timp domnul Mitică a trecut însă la gin-fizz, după ce a traversat faza de bere cu portocale și pe aceea de mititei cu vermut, și acum se îndreaptă spre coniacuri tari și whisky. Coana Lucșița a năpîrlit și ea, e astăzi o tinără cu clăie în cap și cu ochi misterioși. Locanta s-a mutat simțitor mai în centru. Planetele se trag de data asta pentru un automobil, fiindcă domnul Mitică, iubind mesele copioase, nu apucă să facă economii.

Pînă aici nimic de zis, d. Mitică nu deranjează prea mult pe nimeni. El e mereu simpatic și bine dispus. El se răfăiește tot timpul și asta e onorabil.

În schimb, domnul Mitică nu ține într-o mare onoare munca. Nici ordinea. Nici vreo răspundere de vreun fel. El nu are plăcere lucrurile spuse cu vreau temeii cît de cît rigurose, științifice. Nu-l distrează să se aplece laborios peste vreo sarcină, ocupație sau idee. Mai presus de orice, el iubește butada. El spune vorba de haz, acrișor-zeflemistă, ușor pornologică, și cu ea rezolvă multe. El nu are vreo precizie pentru ceea ce spune, vreau atașament pentru ceea ce face, vreau respect pentru ceea ce s-a cîdit cu răbdare de alții. El nu are răbdare, el are inspirație. El inventă mereu, cultivă dezvoltura teoretică, improvizăția, genul genial. Cuvintele lui nu cunosc un sens exact, o proprietate semantică, ci plutesc, cum spunea Camil Petrescu, „într-o stare de libertate totală”, într-o euforie a imprecizunii. El întoarce lucrurile în toate felurile. Papagalul său neostenit are pentru fiecare culoare cite o pană și o scoate după împrejurări.

La serviciu domnul Mitică nu se omoară cu firea. E deștept, ciupește din ochi, învață lăutărește Alfel o ține în snoave. Din cînd în cînd, printr-o inspirație, el „dă cite o lovitură”, se face util și simpatic pentru cîtăva vreme. E popular, duce lumea cu vorba. Cînd treburile nu ies prea bine, domnul Mitică pune papagalul în funcțiune și se justifică. El e în stare, tenin, să prezinte evidente conoate, să dea rapoarte fictive. Cînd e la aman, cere, spăsit, compasiune: „Nene, să nu mă lași, că și eu am să te servesc”. După ce iese din chibichion spune o vorbă mai de duh, ori măcar o sudalmă, și totul reîntră în ordine. Pentru domnul Mitică toate lucrurile sînt facile, nimica nu e grav.

Uneori, domnul Mitică, foarte evoluat, se apucă să facă și creație. Atunci el ia marile mituri ale lumii, marile sensuri decantate prin experiențe seculare, și le bate pe umăr. Are o familiaritate terribilă cu sensurile, nu-l sperie, nu-l intimidează. El le comentează, le sucește, le face jocul său „bopamitică”. Zîmbește la cite ori le ia peste picior. E dezvoltat. Creația lui domnul Mitică e mai totdeauna parodia, comentariul cu poante. El a descoperit recent încă un lucru serios în istoria gîndirii omenestii și acum îl face măruntel, îl toacă pentru berărie. Domnul Mitică n-a apucat încă să și consilideze niste cunoștințe (n-are timp pentru asta) că a și început să le ia la vale, cu un rafinament de ultimă oră. Ca în vremea lui Caragiale, dar la alți parametri, pentru el lucrurile sînt lămurite: ce s-a făcut înainte de el, e plin de lacune. În privința lacunelor e zădărnitor, nu ține pe nimeni, tală să-l fie. Fiindcă domnul Mitică știe să apară și vindictiv, să facă tărăboi, „să se bată cu Europa”, cu lumea. Papagalul său este dresat pentru reclamă proprie și, deși n-are vocea cea mai melodiioasă, îl auzi de departe.

Nu face prea bine unci culturii acest papagal miticist. Ba eu cred chiar că împiedică muzica. El se potrivea, cîndva, la Moși, să scoată planete și răvașe fanteziste în larma bilciului, nu într-o aezare socială temeinică unde ne propunem, cu seriozitate și aplicație, să ajungem din urmă pe alții în emulație universală. E simpatic domnul Mitică, dar nu se cuvine să încuce cu aerul lui diletant treburile care cer rigoare științifică, probitate profesională, atașament. Milioane de oameni lucrează la noi ca să consolideze o ordine nouă, un respect pentru cuvînt, pentru ideea fecundă, temeinică. Ne căutăm temeiurile, permanentele, lucrurile de substanță și de trănicie, facem, cu eforturi, pași companiți în direcția viitorului. Și vine domnul Mitică, cu zîmbețul lui zeflemist și mai încearcă și astăzi să se joace de-a construcția, de-a societatea, de-a cultura. Nu mai sîntem de mult huliți „poartă a Orientului” (Orientul a devenit el însuși o lume în avînt), dar ascuns printre noi, domnul Mitică o ia încă foarte ușurel, făcînd pe grațiosul între adevăruri și valori, cum o făcea odinioară pentru pastrame și mititei.

Uneori însă prea multe lucruri înghițite repede, pe nemestecate, se răzbuună și atunci d. Mitică e în situația de a emite în poezie, eseu, film, roman sau plastică, după expresia nemuritorului Caragiale, „ca o cadentă de fagot”. E aportul lui. Și nu se rușinează! E chiar încîntat!

„Al dracului! d. Mitică!”

Paul EVERAC

LIGIA
MACOVEI

ILUSTRAȚIE LA VERSURI DE TUDOR ARGHEZI

FATA CU SALBA

FETIȚA CU PASARELE

12 POEZII
MIHU DRAGOMIR
INEDITE

la nordul iubirii

INIMA ORAȘULUI

Vrei să auzi bătînd inima orașului? Se aude noaptea, cînd nu mai scrișnesc macaralele și zidurile gîlbui, de lună ude, privesc ulicioare.

Inima orașului bate încet.
Dumărea se sbate.
Cîi va mai trăi orașul meu?

Poate, poate, poate...

Vrei să auzi bătînd inima orașului?
Ascultă, noaptea, cînd fluieră străjile,
și cînd, ude de lună,
tremură, bolnave, străzile...

Brăila, 1940

CASA

Lacul dureros și casa de scînduri
ne-așteaptă vorbele părăsite pe grîni,
ploaie ne-au împărțit zilele în cioturi,
moale și caldă, ca un fruct, te desprînzi.

Mai luminează stелеle-n seceră,
din mantila albastră surzii.
Casa noastră a fost culcuș de viețuire
prin ierni cu paloș, ca niste gîti.

Și praful, sidef moale, prietenos,
ne-a păstrat miștile împeunate.
Ușa și lăcuș se-ncîhid. Tot mai jos
se tîrîște-amintirea cu buze uscate.

Brăila, 1943

(CĂRȚILE...)

Cărțile sînt mîngîierea morților,
ca un singe subțire, albastru, versurile

pulsează,

sub apele tulburi ale porților
înflorești, ca o garoafă în vază.

Înflorești peste-gustul cavou —
cărțile albe, ca o marmură, ca o cruce,
împlete morților se-ncălzesc, din nou,
împlete noastre încep să se usuce.

În jungla literelor e răcoare, —
rătăcește, ca un riu fără alvii,
cărțile au fișete roșii de salvii
și evantaii de boare.

Cărțile sînt mîngîierea morților,
ca un singe subțire, albastru, versurile

pulsează,

cînd cerul își tremură adîncul porților,
cărțile se aprînd, ca un stîlp viu, de pază.

(VISE PIERDUTE...)

Vise pierdute, vise uscate,
cu prea mult foc v-am încins;
în nesfîrșita singurătate
un scrum sfîlnic abia s-a prelins.

O, alei cu tinereși prunduite,
v-am jesus cu cărțile-n buzunar,
vise trecute, vise părăginate,
nu vă e nici-un zîmbet iarbar.

Vor rosti alții vorbele mele,
alte canuni se vor împleți,
dar sub povara visurilor grele
aceleași gînduri vor ofii.

(NUMAI PRĂPASTIA...)

Numai prăpastia cărnii noastre
ne poate dezlega de pămînt;
o șuviță de sînge, cit ne-am iubit —
cine sînt? cine sînt?

Sînt peste simțuri un simun,
nu te-treba cine sînt eu;
sînt bici de crivăț și hohot nebun,
sînt răzburarea lui Dumnezeu.

LA NORDUL IUBIRII

Curcubeu nisipos, răspîndit în vînt,
cuvinte de bun rămas,
în oglizile împiclite, de pămînt,
o viață, o frunte aspră ași tras.

Ne-am chemat în frunzișul jilav
dar în priviri răcea un soare rânii
o șuviță de sînge, cit ne-am iubit,
în poemul simplu și grav.

La nordul iubirii
plutesc ghefarii veșniciei.

1943

(VĂZDUH DE PIATRĂ...)

Văzduh de piatră și înalt,
arbori chinuți de anotimp,
îmi plimb miinile prin singurătate
pendulă fără timp.

Mă refac din ape curgînd;
cu mantia misterioasă
prin visurile tale mă plimb,
surisul tău alee umbroasă.

Și-n senzația de noapte crescînd
mă resfir peste continente —
ce plantă stranie am hrănit
cu mîlul zbuciumat din sentimente.

În viață cit ne afundăm
sub steagurile amintirii
tot mai singuri ne îndreptăm
spre nordul iubirii.

CHIANTI ȘASE MARTIE

Sorb vinul numelui tău,
grădina brumată,
ca o briză mîngîind coasta de fildeș,
lună cu șase litere, lună azurată,
rătăcesc, între palatele scoicilor plinse
umbra planetelor întinde scuturi.
Din ce neașteptare ai crescut,
revărsare atlantică,
în nisipoasele mele jînuturi?
Să-ntîndem un arc între văzduhuri
cît miinile mai caută o corolă
nefiresc în vegetația nopții,
Chianti, aburire-n jîligranul orelor,
Chianti, elevație ca o deltă cu șase brațe,
să alegem o viață
din peșterile solemne,
să aprîndem arborii bătrini pentru sufletul
primăverii.

Undeva mă opresc.
Inima, vietea speriată de lumina ce crește
de unde începi tu;
nu mai pot merge decît îngerește.
Noaptea, frig, să adun cuvintele
multe, ciudate, amețitoare;
vom găsi cuvîntul
fără umbra noastră muritoare?
Chianti, șase martie, ultimul palmier
din pustia mihudragomiriană.

PAȘII VISULUI

Aceste poeme, Chianti, sînt pașii visului;
ascultă un zvon indecis, printre litere
te caut cu luntrile nesomnului,
un cîntec se resfiră în cytere.

Eu știu din vrăjile morților mei:
sărutarea ta e jîpăt de sînge
și veacul m-apasă cu bulgării grei
și cu braje imense lingă tine mă stringe.

MIGUEL

Îmi vreau moartea săgeată subțire,
rând amară în ani și fuga smîntîită,
zăpada unerilor topindu-se înșorită,
Dumnezeu sinucis în năprasnică iubire.

Pentru surisul meu înverzește griul,
miinile vor răscoli un ocean de azur,
unei nopți sărutare voi fi dangătul pur
cum arome de brumă își leagună riul.

Din zale stelar voi face costum
sămînt plimb mai aprig visul în netimp,
iar posteritățile îi voi lăsa în schimb
poemul — spre-a-i ride disprețul meu
postum.

TU

Singură. Tu ești stîngură.
Printre iluzii, printre dune,
din nisipul mărilor moarte, nebune,
ești tu. Și ești singură.

Ne-amintim de palmierii soarelui
și căușele unor zile de-aunui.
Printre silă, printre porunci,
te răspîndești în brațele aerului.

Te bănuiesc aproape, în negură,
rătăcind printre vocile sece.
Peste singele negru, peste legi,
ești numai tu. Și ești singură.

(NOAPTEA CÎND...)

Noaptea cînd tropotă visele,
cînd singele se zbate șerpește,
aburul fîinței tale crește
șuierător, neiertător,
ca o planetă cu mers ucigător,
femeie de totdeauna și niciodată
te caut în limpezimea-nghetată,
te-aștept la răsrucea fiecărei secunde
cît m-amăgești cu nepăsarea unei unde,
împlete mele te presimi ca o boare,
ca o sirenă liniștitoare.

Unde te ascunzi,
de unde să te chem să-mi răspunzi,
din oceane, din viroage, din stînci,
din tăcerile mele adînci?
De unde să-ți dau formă lumească?
Te aștept cu ochii ruguri de iască.

Citeodată la răspîntia unei ore neclare
te-am bănuț ca o plantă umbritoare,
dar cit am întins mina ai dispărut;
în ce licoare stranie te-am băuț,
de unde îți știu cuvintele, răspunde,
de unde te știu că nu te găsesc niciunde?

Circ-serdarul lamandi nu avea cea mai bună fire de pe lume. Când îi mergeau treburile tremura rinza în el de bucurie și tare se vesela, dar cum era acuz, după ce belise satele să strângă birurile și lăsașe lumea-n lacrimi, cu toate pușcoacele armărilor care-i tăcau chervanul, nu se simțea în siguranță. Era și niște locuri adăugate străjuite de păduri bătrâne, prăbșite de vreme, necălcate decît de sălbăticiuni și drumurile o nenorociră, dacă te apuca seara trebuia să dășhai caii, să aprinzi focurile și să pînștești cu ochii deschii spre cele întunecime nepătrunse, să nu se ivească cine mai știe cine, că și vorba că pe aici haiducea Amza și ai lui nu era numai un zvon. Pînțerile seosau cu nemiluită și el ce să facă mai întii? Să strîngă birurile pentru domnișor? Să venă lașii, să-l apuce pe năframa lui neagră înăntă în sin și să ducă binele și să vedă cum la vremea asta îl îndușau grijele și nu mai dormea. Pe el, lamandi îl avea de credință și dacă nici cu puterea armelor sale și cu bicul, nu reușea să strîngă ce se cuvenea, pe seama cui să lăsa treaba asta?

De cînd cu ivirea ticălosului ăsta de haiduc și treburile sale mergeau mai greu, că lumea învățase să se împotrivescă. Satele se pustiau, vitele, chimave cum erau, fără vlagă, erau trase în cine știe care văioage și ascunse, curțile se desertau; rămîneau numai mîloagele de muier, cu care nu era chip să te înțelegi și copiii, cu mucii la gură, slabi ca niște schelete, să le dai de pomănu, nu să le iei vițelul sau capra din curte, și să dășhai prin cine știe ce colț, să nu s-audă, să nu se vadă. Bani, cum nu poți lua de la moartă, așa nu scotea el, dar mai avea cîte un lătrău de-ai săi care, soplea la urechea oamenilor, stăpînirii cam pe unde s-ar mai afla cîte ceva, prin cîmîtinele mărginașe, ori cine știe prin ce hoagă și-atunci arnăuții dădeau ghica cailor și alergau într-ocol și se întorceau cu vițioarele, după care urmau și rumăni, spășii, numai cu o ură ascunsă în ochi, pînădu-i, gata să le sară în cîrcă și să-i termine dacă s-ar fi dovedit slabi de înger.

Săptămîna asta treburile mereseră ceva mai bine, avuseseră treabă nu jucăr, pînă strășinele turlăle laolalt, pînă făcuseră țîrgul cu negustorii gelepi, pînă ce tocmise și schimbăse vitele în pungi de galbeni. la menzi și adunase și o ladă de gălbiori, pentru sufletul său, că nici pe ce-i da domnul nu putea să-l slujască, suflet de slugă era, și sluga ce nu-și ieste interesul ajunge pe podul Calicilor cu mina întinsă. Petrecuse la hanul de poșta cu ai lui, le dăduse parța, cum obișnuia, să nu-și audă vorbe pe la urechele stăpînului, și lăsa să se imbecile cu rîndul, tot cu ochii în patru să nu-l calce hoții și țilbarii și cînd crezuse că sosise vremea întorcării dăduse semnalul de pornire. Căii poteci erau bine hrăniți, băgăseră slugile hantului și cîte o vadră de apă în ea și țîna la drum, vremea se arăta frumoasă, deși în călindare s-auunat Brumărelul și dimineața de tot o ceată ușoară învăluisse locurile.

Acum circ-serdarul, hodinit, sta în rîdvan și privea dealurile din jur, cu vîile lor abia culese, pustie parca, dar de tot frumoase. Aerul mi-

ciudat strigăte. Nu era nici pîșguț, nu era nici bufnia, că aia tace ziua, ori s-ascunde. Erau semnale ciudate venite parcă din fundul acelei păduri nemăscate, prăbșite în proprii-i podobași căzută ai și ani sub poalele sale, un covor putrezit de ploii și de ierni pierite deasupra, aruncînd în jur un miros ascuțit. În vreau lumina, de undeva din horbota în întință-verde izbucnea soarele, ca o sferă galbenă, răsucindu-se parcă spre locurile se îngropa în fiecarească. Apoi iar se întințea și inima bărbatilor se strîngea. Călăreții se adunau aproape. Flinte se legănau la minile înșoptitorilor a primejdie. Simțiseră și arnăuții primejdie, prea nelirească era linștea și prea ciudate acele strigăte răgușite de pasăre necunoscută. Circ-serdarul nu era un om fricos, mai avuseseră înfruntări cu țilbarii, de data asta pe frunte i se ivi o nădășăală subțire și parfumată care-i aminti de petrecerile pe care putea să le piardă neajungînd la vreme la București. Soase pistoalele și și-le așeză pe anturii, acoperindu-le cu mîneca bogată de cafea, du-la așa fel înclt ogramă lui să nu-l simtă slab.

Rădvanul urca greu. Tufe sălbatice de mure, putezite și ele, aruncau în aer esențe violente. Stejarii luseră loc nițior de la poalele rîpei și frunza lor simțită încă nu pălise, era verde, puternică, lutoasă, ca ună cu ceară. Vîntulețul acela nu dovedea nimic aici, puterea copacilor nu era clintită de nimic. Fu iar țîcere ca în clipa cînd Domnul Dumnezee va fi hotărît să se plimbe singur prin aceste locuri sau prin alte ascunșoare. Pe potecile infundate de rămașe ale altor toamne, mișunau vervețe negre și un animal mare, negru, se ivi dintr-o potecă, turbid caii care iar se cabrăra, gata-gata să dea peste cap trăsura. Să-i fust un mistreț, cine știe, dispăruse și în urma lui rămăsesse o groapă neagră uriașă în lăstării și undeva în față tropotul lui tot mai cutremura pămîntul vechi.

Iar țîci ceva, pe sus, prin copaci și din spațe și din jur răspuseră alte strigăte gîtuite; pe urmă se făcu liniște, ca înșine de a începe ploile cele mari. Lumina murise cu totul, un zid de fum și cîrcă îndărătnică astupau drumul, lezau lor obosit zgrîia geamurilor și surugii pleaseră capul. Atunci se auzi un chios și-o voce mare de bărbat, cum ar vorbi careva dintr-o peșteră:

— Prrrr! Stai, mă, că totu finu cu plocon la nașu!

— Și-atunci pocniră flintele într-auricea și focurile lor unară că niște surcele rupte.

Căii o luară orbește înainte și trecu-er de un șant, aruncîndu-l pe circ-serdar cît colo. De undeva de sus, asupra convoiului se prăbșiră trupu omenești, strigînd și băgînd groază în arnăuții de parcă o ceată de arhangheli cu bîte și pistoale ar fi pogorît peste ei.

— Oprește caiii, Duduveică!, spusese careva.

— Și focurile iar se auziră ciurind frunzele.

— Stai, mă! Nu mai mișcați că vi-l omorîți pe circ-serdar! se auzi iar vocea aceea mare. Ori nu știți cu cine stați față? Amza-haiducul vă face cinștea să vi s-arate într-un loc

stîm na, în semu cî-l alușise cu credință.

— Asta-i tot? întrebă careva, tot nevăzut, pentru că nu se arăta.

— Tot, zise circ-serdarul, întrebînd cîl deasupra, pe acoperișul caritei, îl pîndea un haiduc.

— La mingie-l pe la curmășură, găsiu iar Amza.

— În lătrău pe sus și-l pipăiră pe de-deșubt. Îl scoaseră în pumnal cu picte-trea la izeală și-l încercară pe limbă, făcîndu-l să dispară într-o clipă. Acum îi vazu și el. Erau patru rumăni, cu căciulii pe sprînceana, cu niște mustași fieroase de te băgau în groază. Pe solduri purtau pistoale grele cu cocoșele ridicate și din drazi ieșeau găitane și plumbi, buse în șir în tecele lor. Erau zidii buse, hrăniți cu carne mullă, să-ți fi dat un pumnal te-ar fi pus jos fără mișcă-vorbă. Numai în ochi aveau o nemilă ce-l înghetă pe circ-serdar.

— Asta cine-i? întrebă unul din sînt duși la biserică...? gîndi într-o clipă.

— Parcă așa ghici eu cu cine am cinștea, făcu cel mai înalt dintre ei, Amza fără îndoieli, apropiindu-se. Nu se deosebea de ceilalți decît prin aceea că părea neînarmat, pentru că pe sub bunda lui de oaie nu se zăreau tocurile de pistoale. Călca apă ca armășarii lui Vodă.

— Sînt circ-serdarul lamandi, o scurtă perșonă care-l cărua n-ai plăcea vorba lungă. Căpetenie de oaste, în slujba domnului, ce pentru asta îndărătnăce ce-ai avut, o să vă scurteze capetele și o să vă taie dreapta.

— Căpetanul de haiduci îl plăcu făloșenia palicarului; și-și privi barba îngrijită.

— Bine! hotărî posesoritul. Viata n-ou să-ți-o luăm, mai zise către unul dinhos din spate, atunci ivit, cu o căciulă grea, ruptă dintr-o oaie, coborînd asupra sprîncelelor.

— Lasă-mi-l mare! făcu acela, să mi-ți spinzur nițel de craca asta și arată un stejar necîlțit în limpezimea serii venite dezmăce aici, sub poale de codru.

— Nu! Să ne dea dăjmă și să povestească ce se-ata-jăcămîni.

— Circ-serdarul se uita posac la ei și-și căuta neferii cu privirile, tot mai sperînd că se vor întoarce și vor face sită din trupurile voimicilor ăstora, acuz, nici cînsprece.

— Mi-am făcut datoria, atit. Am adunat birurile și îi duc domnului ce i se cuvine.

— Snaș și puterea noastră! se răstă iar acela, fiorosul, cu căciula.

— Lasă-l, Răspoiuțle și mai taci!

— Să-i usurăm lăzile și să-l slobozim, făcu cel din dreapta căpătînu, un bărbat cam de 80 de ani, cu o privire șovăitoare și păral ca paiul.

— Bine zici, Sîrbule, fratele meu de cruce, todeaua ne-am înteles asupra pretului. Și dacă mai rămîne ceva și pentru noi după ce-om da oamenilor ce li s-a furat, să-ți bem cațonului prișoare.

— Ceilalți cătău în dricul rădvanului. Surugii, legați fedele, priveau din șant cum îl jeluiau pe stăpin de tot ce agonisise de la un drum plin de primejdie. Unde, mai era dreptatea, gîndea ci, dacă fiecare poate să-ți pună pistoalele în piept, cit era de stăpîn?

Fură scoase afară pungile de galbeni, o avere cu toatele dacă le-ai fi vîndut la un țîrg bun și fu găsită și

să-l dăm pradă foamei?

Fiecare întrebare așută grozăvii fără nume și neferii începură să dirdie.

— Spinzură-i cu capul în jos de cei stejari, hotărî Amza, deasupra drumului. De-or avea noroc și-o trece careva, să le fie de bine! De nu s-or stînce de sete, să audă și ei moartea cum de dă-ocol, așa cum fac prin seara cînd iau rumînii și-i chinuie, și-i leagă, și-i bat. Single nu-mi place decît în bălăie dreaptă. Dacă au avut norocul să ne cadă în față, măcar să ne țînă minte că ne-am făcut pomănu cu vițioarele lor. Mergem. Sufți-i sus în leagăne și dați-i nițel buța, să mai ridă și ei puțin că destul i-am intristat noi... Azi am chef de trăsura, ia hai, Păpanghele și mină o țîră în buțeru că m-am domnit și eu.

Se ivi un țigan dugos, cu o față oacheșe ca noaptea, cu doi ochi focotși și cu un bici în mină.

— Îndată, numai să găseș doi cai adreveni că pe ăștia îi terminăm!

— Și voi aveți grijă pe-ai. Haide, Sîrbule, mure colea lîngă mine, că se

slugi, să mai tragă cu urechea la ceea ce aud. Hanul e în drumul chervanelor, mai vin negustorii, mai aflăm cum stau matele-n ce, se plănășe, ce duc la Dunăre, cu ce scot banii. Care e om cu cinste și nu umbliă să scoată sufletul rumănului, îl iertăm, care nu, îl așteptăm spre seară, să-l gădila la oblie...

— Asta era vorba decî, se dumiri fratele de cruce, mai încet la minte, ori numai prefăcut că este.

— Pe urmă, nu uita că se apropie strinsul baracului și Vodă o să se prefacă în fiară cumplită, și-o să-și pună arnăuții pe strînul dărilor. Am chef să beleș cîteva isprăvici și zapcii de plasă, să mă stie de frică, și cum să-i află pe unde umbliă decît la masa de petrecere? Ania ar bobu, o să-i mai ademenească, nu-i așa, vîdm?

Femeia se apropie de masă. Avea un chip pătmas, scris parcă cu condei din dracului și din cămășea de în izbuțeau afară, parcă fără voia lor, doi sine de cărămidă, cu sfircurile cît aloune. Cînd se mișca, în jur se clătina aerul, beat și lacom de trupul ei,

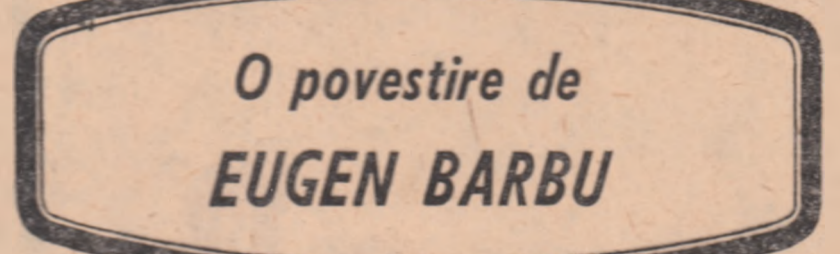
Cine-și are ibovnic!

— I se pare noaptea mică și ceruga ușorică.

Ca pana de rădănuță...

— Să pui s-aștearnă că mi-o fi hotărî bărbatul și Ania și întoarse spatele urcînd sus în lătaș, lășindu-l singur, că și-și dădea; petrecerile astea începuă greu și nu se mai terminau și-o apucase și-o tristete ucigăse. Usă de biserică nu fusesse, o știa și el, dar nici să i-o amintese cînd avea poțtă și cînd n-avea iar nu se făcea...

Ajunș sus, se trînti fără să se dezbrace pe chîlimurile vechi așternute pe pat și plîșne vreme îndelungată. Prin fereaștra deschisă bătea o lună de toamnă, grea și stînsă. Auguror pâlți freca zidurile vechi ale hanului și parcă părea rău și că pleacă de aici unde treburile îi mereseră bine după ce vădușe trece. Lumina putea a nopții arăta sleaurile cărăuților în noroiul argintiu. De jos se auzeau glasurile bărbătești, și parcă tare mai era bine să simți că sub stîlpii casei îți stă cineva care, oricît te-ur supăra, era al tău, stăpîn. Așa că își șterse lăcrîmile, aprinse o lumina și își așteptă ibovnicul, privindu-se în oglinda coblă, a încoperii care miroșea a gutui, acum în ceptul vîilor, cînd noaptea, parcă numai telegele iubirii mai colindau prin țîntul lor părăsit de oameni...

— Bine! hotărî posesoritul. Viata n-ou să-ți-o luăm, mai zise către unul dinhos din spate, atunci ivit, cu o căciulă grea, ruptă dintr-o oaie, coborînd asupra sprîncelelor.

— Lasă-mi-l mare! făcu acela, să mi-ți spinzur nițel de craca asta și arată un stejar necîlțit în limpezimea serii venite dezmăce aici, sub poale de codru.

— Nu! Să ne dea dăjmă și să povestească ce se-ata-jăcămîni.

— Circ-serdarul se uita posac la ei și-și căuta neferii cu privirile, tot mai sperînd că se vor întoarce și vor face sită din trupurile voimicilor ăstora, acuz, nici cînsprece.

— Mi-am făcut datoria, atit. Am adunat birurile și îi duc domnului ce i se cuvine.

— Snaș și puterea noastră! se răstă iar acela, fiorosul, cu căciula.

— Lasă-l, Răspoiuțle și mai taci!

— Să-i usurăm lăzile și să-l slobozim, făcu cel din dreapta căpătînu, un bărbat cam de 80 de ani, cu o privire șovăitoare și păral ca paiul.

— Bine zici, Sîrbule, fratele meu de cruce, todeaua ne-am înteles asupra pretului. Și dacă mai rămîne ceva și pentru noi după ce-om da oamenilor ce li s-a furat, să-ți bem cațonului prișoare.

— Ceilalți cătău în dricul rădvanului. Surugii, legați fedele, priveau din șant cum îl jeluiau pe stăpin de tot ce agonisise de la un drum plin de primejdie. Unde, mai era dreptatea, gîndea ci, dacă fiecare poate să-ți pună pistoalele în piept, cit era de stăpîn?

Fură scoase afară pungile de galbeni, o avere cu toatele dacă le-ai fi vîndut la un țîrg bun și fu găsită și

aspetta Ania și noaptea-i lungă și bani avem și ne e bine, ori nu e așa?

Celălalt purta sicinelul cu galbeni subșoară ca pe un burduf de apă. Deschisese usa și se așezară în butuc.

Păpanghele terminase cu înșăuțat și ceilalți îi atimășară în pomii pe neferi.

— Păi, petrecere bună! le ură Răspoiuțle și chiuu odată spre ceilalți haiduci:

— Ce face omu după-o treabă bună?

— Cîntă! răspuseră în cor rumăni:

— Atunci se face mîne? mai întrebă celălalt.

— Eu zic să plec mine dimineața, în zori. Pînă-n seară sînt în București, facem înșcrierile și cele de treabă și mă-ntorc!

— Bună treabă. Te duci la un negustor și schimbi hainele, să nu ne simtă careva. Te faci boer în bună cîvîntă, că ești luminat la cap, trași la un han mai scump și nu bată la ochi și cu asta, gata. Cît ține tocmăla, ia și tu obiceiurile boieresci și plimb-te cu trăsura pînă la grădina lui Scuffa, bani ai, ori să-ți ajungă, poți face și risipă dacă țî-le a îndemîna, numai să-mi duci la cap cele ce am de gînd...

De jos se auzeau lăutarii cîntînd și lui Amza i se făcu să joace. Îi chemă și pe ceilalți sus, din becurile vechiului han, cu țigani cu tot. Veniră pe rînd, care mai treaz, care mai stîns, și în sfîrșit, pe urmă Duduveică, cel de împărtășe banii rumănilor jecmîniți și rămăsesse în urmă cu băutura, se arătă și Radu sin Măteș, un flăcăuș subțirel, cu o mustață rară de boboc și gura proaspătă ca a dascălilor de la mînășirea Să-rindar, se ivi și Stînguleasa, și Răspoiuțle, cel ce fugise de la treburile lui cucernic din pricina pastramei de capră și a curvelor potăreșe din De-lea Veche, nu lipsea Nitruță, haiduc vechi din ceata lui Bîrbat, spăima călărilor și a odobășilor din județ, erau de față - prileș de Scarlat, cu obrazul lui ca luna, Vasiliș și Gioabă, de fugiseră în seara Adormirii Maicii Domnului pe fereaștra pușcării de la Curtea Veche, la o prînsore, de rămăseseră neferii cu gurile cășcate la atita curaj; oalelor cu vin pe care începuse iar a le căra Ania, cine le dădea ocol acum, cu nărlie ca armășarii în călduri, decît Dascălul, cu Zilțaru și cu Păm, vengea pe la margini de gura lacome ale lui Greu, Nica și Toader, de cei mai mici să nu pomenim că încecură și ei locul cum puteau. Păpanghele a lui, Fira, o țigană de toca țîra și noaptea cu gura ei ca melita, stă-tea la o parte și frigeară fripturile, învîrtind tepelusele și aruncînd deasupra cămii bine afumate mujdeși și cele de treabă.

Lăutarii mai o parte o luară iar pe coarda pierzaniei, cum o făceau de țire zile și nu mai obosau!

Drumul pînă la București fusese mai greu decît își închipuise Sîrbul. De primul han de poșta unde ajunseseră pe la prînz, dîndu-se drept negustor și unde mîneșe bine ca să-i țînă, închiriasse o trăsura cu patru cai, dînd o sumă bună și cum începuse ploaia și căpătînie roților se infundau în noroi și surugii nu voiau să-și omoare animalele, înnoptase pe de-vece la niște țărani, culcîndu-se devese ca să apuce zorile, să nu mai întîrzie încă o zi, după soțoțela ce-și făcuse. Noaptea (trîntia nu conțenise, i se făcuse și lehamite de aita apă și se ghîndea aproape de plăcere că scăpase de pliciscala de a sta în pădure cu ceilalți. Nu era făcut pentru așa ceva, chit că bătea colaurile de mai mult de trei ani fugit și el de la oaste pentru că nu se nusesse. Amza stia că omorise pe careva în un joc de cărți, dar Sîrbul spunea că nu ăștia-adevărul și că plecase din armată din pricina prigonirilor. Chestiunea rămăsesse încurcătă și nici căpătînu haiducilor nu-l mai întrebăse nimic, nici el nu mai aducea vorba vreedată de așa ceva. Se împrietiniseră la o bătaie cu potera, cînd Sîrbul, pe atunci în ceata lui Bîrbat, se venise în ajutor la un mare pericol. Amza era cît pe-aci să-și piardă viața. Trăgeau în el și-nt-ai lui din toate pîrțile, nu mai găseau scăpare. Întîmplarea, mila lui Dumnezee, cine mai știe cine, îi aduseseră pe ceilalți în codru și soarta li se schimbăse într-o clipă. Arnăuții fuseseră risipiți și puși la pămînt și de bucurie Amza cu Sîrbul își băuseră singele unul altuia, că le plăcea ficăruia unul de celălalt. Să nu se fi ivit Ania, și-n zilele astea, lui Sîrbul, Amza i-ar fi stăa în inimă, dar rău îl mai năneaua dragostea și niște cămășe de om și o fire dreaptă nu aveau să se de-viteaz. Slujise în garda domnitorului și fugise mîncat de datorii, dezertase fără vîiteje, omorînd pe unul de venise să-l arestuească, ăsta era adevărul, dar nu-l stia decît el. Treceuse vreme destulă de atunci, domnitorul se schimbăse, se schimbăseră și gîrziile, cum stăuse multă vreme în codru, cine să-l mai cunoască pe unde petrecuse cu altă lume, dusă acum în surghin prin cele strănățite, minată de urgia viciușii atit de schimbătoare prin aceste locuri.

Acum privea cîmpul și cerul întristat de toamnă. Căii abia băteau pasul prin noroiul gros. Strigătele celor de pe capră răsunau infundat în umezala dimineții. Totul era ud pe el, cămășe și bundă și sub talpa cîmelor mai clefăia pămîntul clișos strîna la popas. Dormise prin, era încludat, ar fi băut ceva, că-i plăcea petrecerea, dar plecase cu treabă și nu se cuvenea să înceapă totul cu un chef. Se zăreau arșpile morilor de la Radu Vodă și coroanele amestecate ale copacilor, pâlți de alicte toamne. Parcă da soarele, norii se mai șterșeau și trăsura hurdacă. Vizitii se însușieră, altfel strigau la cai. Trecură de hanul lui Beacăș, cel din margine de tot, în curtea căruia dejugăseră de ce seară mai mult de zece cărute. Miroșea șfoegit a porumb vechi, a șocorci și a must. Tărani înalti cu căciulele pe ceafă, beau de-a-npîncătoare înoc de dimineață cîte o cană de aldămas. Căii își rodneau picioarele stîlpii porților. Într-o începere din cerdacul de sus scrițiau viorile. Opriri o clipă, cît să ia surugii un rachiu, să-și vină în fire și s-apuce căpătînu Sîrbul să mai afle ce se mai vorbea prin țîrg. Nu erau nouțăți, înclt își îndemna oamenii să plece mai repede. Căii fură biciuți și o apucară în sus spre intrarea în oraș. Aerul era plin, se răcoșe puțîn, nu mai ploba. Praful nu se mai rîdica la trecerea stăruții. În șanțuri zăcea mîrdalicul, uitat cu lumina, moreșe că la data asta țîntarii mai pierșeră. Prin curțile pline de copii răsunau voci obosite. Rufe peticele ațrănu pe frînghii și deasupra gardurilor fuseseră întinse scoarțele uzezite de igrasie. De aproape se auzeau acum bine roțile mîncate de vreme ale morilor. Se văzu Dimbovița abia scripînd în lumina pînă, reflectînd hîl-pădălișă uriașe, miroșind a făină zăcută.

— Pe pînionii mari, dați cu caștrun se ridicăse o muștă verde. Ogrăciua broaștele și în apă putezău stîrviri de cai, înțepeniți, cu copitele spre cerul nehotărît de toamnă. Peste zidurile caselor date cu var ură lăsură pâlții în valuri.

— Dii! făceau surugii, veseli că au intrat în oraș.

De dreapta și pe stînga se iviră prăvălii mici, cu obloane de lemn încă nelăstate, că nu era ora prînzului, cu tarabele scoase afară pe trotuarul de pămînt, pline de pepeni și struguri, de oale și cazane de aramă, cu frigărui și unelte, pînțarți și căștruri de mină, pipăite de mini grăbite și dibace în drum prin așel loc. În fata dughenelor spînzurau sticle pline cu un lichid galben în jurul cărora bîzliau ametele ultimele muște ale acelu ai. Trecu un prîstav care anunța pitaful de la domnie pentru curățirea uleiului și a coșurilor ca să nu la folcare și să ardă orașul.

— Ulu, mușcă, unde ești să vezi cum se fac la noaptea copiii! strigă de la locul lui fratele de cruce, pe neașteptate, și că cînd ar fi ghicit că între ei se iscase zînzăna.

Lăutarii o dăseră iar pe cuvinte dulci:

— Cine ibovnică n-are I se pare noaptea mare și ceruga n-are spinare.

Vânzarea frate

rosea a rasachie cu un pahar și un vîntuleț căra spre șoseaua de piatră sfîrșită în copite frunze galbene, mototolite și ciurite.

— Colții Strigoaiei! strigă careva de pe capră și bicuți bine caii înaintași să le dea curaj, că începea codrul cel negru, înfomat acum, crunt și vechi, cu oarbele lui lumina abia strecurate printre coroanele păgubitoare. Loc al țilharilor, plin de oase de drumeti fără noroc, nu tu o întînă, nu tot petreci după ce-ai un loc de popas, să-ți tragi sufletul. Dacă trecea de ciubul ăsta, cu totii arnăuții lui, circ-serdarul s-ar fi plimbat în București. Era un nume de praf pînă în git și abia aștepta s-ajungă la kera Duduca, pe podul Beilicului, unde numai carne macră se găsea și cite un sfîrc de fată neînțepcut, cum îi plăcea lui și parșivului de boer Ralet, cît nu dăduse în primire și nu apucase să-și pună pistoalele. Unde mai adăuga lăutarii și focurile, să tot petreci după ce-ai strîns și țîci-făcut sfînta datorie către domnitor, care pentru asta te iubește, că-i aduci și tu ne lași pînă nu te sfărîmi pe drumuri după dăjdui, să-i umpli lui haznaua cu ce trebuie, că și el avea sfînti mai sus, care sfînti și ei trebuiau unși pe unde trebiau.

Din gîndurile astea plăcute îl scoaseră hurdăcurile drumului rău, luat de ape, ce trecea prin vaduri puștite de seceta vîreii, numai bolovani de-ți mușcai limba în gură la mers. Căii se cam împotriveau bicelor și surugii strigau la ei înfocășite și de întunecimea locului ce se adîncea în capcîncea codrului. Parcă așfinșite și se jviră niște nucii înfășurăți în cojile lor bătrîne și torturate. Miroșea a iod, lumina era verde ca sub turba bisericii Ștelea, soarele uitat sus, deasupra copacilor, abia dacă mai arunca o lumină scură, ca de rășină arșă. Cădeau rar fructele și se rostogoleau înaintea caritei și căii iar se speriau și cabrau, numai spume. Era o linște înfocășitoare, atit nici nașarea nu mai cînta de spăimă. Spre gemurile înguste, dincolo de care circ-serdarul pîndea cu mina la oblie, abia mai izbucnea cite o fișie de lumină, ca cianura, spîlînd cu urma ei lumina obosită a pădurii.

— În tăcerea necîlțită, spartă numai de icmirile surugilor și de trapul cailor, urechea lui de arnăuț deluși

atit de frumos și voi vrei să-l speriați?

Mai tronziră cele flinte, mai rău, dar circ-serdarul nu vedea pe nimeni înaintea-i de parcă oamenii lui ar fi vorbit cu duhurile. Cărta se prăbușise pe o parte și el își căuta zadarnic pistoalele. Căii cu picioarele frînte, că picăseră într-o groapă anume săpată, gemeau ca oamenii, trebuia să-și facă cineva pomănu cu ei și să-i împuște. Arnăuții se risipiseră, vremea del murășă sub ochii lui fulgerați, care apucăseră, lasi cum îi stia, nu aveau să se mai întoarcă.

Circ-serdarul dădu să iasă, dar ușa se înțepesie în malul de pămînt. Mai caraghios lucru nu putea să i se întîmple. Numai cînd fugise în izmenc, noaptea de la o ibovnică cu bărbat, se mai simțise în halul ăsta de umilire. Scrișnea și înjura cu toate cuvintele urite pe care le știa.

Din pădure răsunară iar împușcături răzlete. Pe el parcă îl uitașeră. Tipau oameni rîniți de moartă și careva trăsese de trăsura o scoată la lumină. Să-ți vinzi pielea scump cum avea el de gînd, era nebunie curată, dar pe nenorocii de lefeși dacă mai apucă să intre în oras, tot i-ar fi pus la pedepsele cele mai grele, pentru că preda se speriaseră și dășeră dosul.

— O fi vreau sameș sau mai marele taxidărilor? întrebă bărbatul acela de săi aicea Amza și pe care el nu-l vedea. Sau vroie puică de coconăș, pleacă-n cele plăceri?

— Își băteau joc de el era limpede și se-i răspunși ar fi fost ca și cînd te-ai fi certat cu pereții.

— Dați-i un cal! îl suiră repede în sa și loviri animalul în burta cu putere.

— Călătorește sprînceană, măria ta! făcu de jos, dintre ai lui, Amza.

— O să ne mai vedem, nu putu să nu amenințe din mers circ-serdarul.

— Deci ne-o da Dumnezee sîntăte la amfoidi!

— P-ăștia cum îi căpătium? întrebă după aceea Sîrbul.

Căpătînu haiducilor se gîndi o clipă lungă și pe urmă se întoarse spre grămadă de zdrețte omenești, dezarmate și mîloage, ce de pe acum tremurau în nădrăgi de frică.

— Să-i punem în furci?

— Să-i ardem la țîlpi?

— Să-i lășăm numai în izmenc și

luda cu gălbiori despre care nu știa decît omul de încredere al circ-serdarului - neferul Pantilion, și el bușit și legat lîngă ceilalți priși, vreo zece, cu toții la pămînt, cu călșii în gură ca să nu se facă gălăgie.

Amza se apropie și deschise șipetul cu legături de fier încrustat prefrînd galbenii printre degete.

— Bun pret, zise fratelui său de cruce, căpătînu Sîrbul, cel cu părul galbului, cum e puful pulilor de cruce, cu o privire lacomă și parșivă.

— Bun! hotărî acela, neputînd să-și ia ochii de la strălucirea aurului ce biruia întunericul pădurii.

— Să facem jumate-jumate! Duduveică, i-n apropie-te.

Strigatul se ivi și-și crupă chimirul în care căpătînu haiducilor vîrșă jumătate, cu un zgomot zornător ce parcă nu se mai isprăvea, fără să numere, după legea lor necrisă, a codrului.

— Și cu ăștia știi ce facem! mai hotărî Amza. Tine-i, Sîrbule!

Încușie repede lădă și se uita iar curat la circ-serdar.

— Mare pagubă-i făcărăm amfoidi lui Vodă, roști scur. Tî-ăș țîa o ureche, cum mi-e obiectul, să mă țîi minte, dar parcă mă bine te pedepșese, dacă te trimis viu lui Vodă să abia el gîrji de tine pentru că n-ai știut să te porți cu avuțul său cum se cuvine, nu-i așa, heruvimilor?

— Ceata neagră și nedelușită de haiduci din spate rise cu voci dogite în același timp, spărgînd liniștea pădurii.

— Dați-i un cal! îl suiră repede în sa și loviri animalul în burta cu putere.

— Călătorește sprînceană, măria ta! făcu de jos, dintre ai lui, Amza.

— O să ne mai vedem, nu putu să nu amenințe din mers circ-serdarul.

— Deci ne-o da Dumnezee sîntăte la amfoidi!

— P-ăștia cum îi căpătium? întrebă după aceea Sîrbul.

Căpătînu haiducilor se gîndi o clipă lungă și pe urmă se întoarse spre grămadă de zdrețte omenești, dezarmate și mîloage, ce de pe acum tremurau în nădrăgi de frică.

— Să-i punem în furci?

— Să-i ardem la țîlpi?

— Să-i lășăm numai în izmenc și

mului de la Răstoaca, de-l ținea Ania, ibovnică căpătînuului, o miere între două vîrșe, arși în focurile dragostei și de tot pămîntul, care acum le aducea un vin de nășpuri, amărui și ușor, să-și cătească gurile. Stăteau pe o laviță acoperită cu perne roșii și aspre și se uitau la galbenii circ-serdarului, risipiți pe masă, deasupra urmelor ulecelor, umede și miroșind ușor.

— Acum că i-ai luat cîful, spunea Sîrbul, nici circ-serdarul n-o să te ierte. O să se întoarcă cu poterele și-o să răscălesc pădurile.

— Iaca taman de ce voiam și eu să plec cu Anita cu tot de aici, din pustietăți, că mi s-a urf. Avem banii ăștia pe care țîi-ți încredințate, deși știu că ai patima cărturii. Numai că știi ce păștești dacă nu-mi duci la capăt ce am de gînd...

— Ce vorbă-i asta, Amzo? se încrunță fratele lui de cruce.

— Lumea zice că dacă scapi la Cîmceasa roșie, sau sus, la Papazoglu, nu te lași pînă nu spinzură ce creitari ai în burzur...

— Vorbe!

— Om vedea...

Adună galbenii sumători sub facla care ardea rășina miroșitoare și lumina dulce încăperea plină de oale mîlăuice.

— Cu banii ăștia, merge la kir Iani-Pachită, îl de da parale cu dobindit. Li spui cum ești fiul unui boer vîlțit de vechi cu căpătînu în datorii și vrea să înnulească ce-a mai păstrat. De la el n-ai auzit nimic, dar s-aude că ar vinde dărmătura aia de lîngă ușa Topțanșilor, de-i zice La norocul cailor, unde se adună lumea lipșcani. Ai da pe comșia lui 500 de galbeni, nu mai mult. El o să se oțărășcă, o să plîngă cît nu are ce face cu banii, dar că nu ar lășă nicid un pitac din 750. Te tocmăști, cu 600 o scoți la capăt...

Sîrbul adună în sicinel galbenii cu palme lacome și mai ascuțit nițel zurlul plătut al banilor.

— La drept vorbind, cu tot nu înțeleg de ce ne băgăm noi în gura lui popoi. Cît ne-ar căuta ai, întem între ai noștri, codrul ne-ascunde, e tăcut ca mormintul, oamenii ne dau de veste cînd s-apropie primejdia.

— Nu mai întrebă atîtea și du-te și fă ce-ți spun. Muierăa asta, și o arată pe Ania, o să deschidă sală de jocuri, pe cîteva o să-i băgăm

Mă culcați la pat lungi, Dedei vede c-am murit S-auz dușmanii ce zic, Mîndrele ce le-am iubit. Eu credeam că mă plîng toate Cînd colo, aici jumătate...

Duduveică se cherchiesse și striga după obiceiul lui la un pahar:

— Căpătine, toată lumea să trăiască, numai noi să nu murim!

— Și în toată veselia asta, în capul lui Sîrbul încloti un gînd mai vechi, pe care nimic nu-l trăda, pentru că ținea la băutura și nu arăta ce are pe dinăuntru. Numai Răspoiuțle îi mai prindea cîteodată din zbor, privirea lacomă pe gutul și pe țtele Aniei, dar credea că i se pare din cauza vîntului. Mîreșea juca cu căpătînu și se lăsa duș de brațele lui voinice.

— Vii de la drum și ai pune gura pe mine? îl necăcea ea, lășindu-se scutită cînd încloto, cînd încoace. Uii, ce ochi ai, m-ai îngropat!

— În brațele mele o să mori, patima lumii!

ved. dar numai bun pentru trebuiele lor, cum se gîndiseră. Că nici la Cișmeaua roșie nu fusese cine să dever la început, dar pe urmă, totul merse pe roate.

— Intrarea în han era întincoasă, pe dumșelele tocite mai rămaseră urme de noroi. O babă îmbrăcată într-un halat usuros, aprinsese manganul și un fum înecăcios îi izbi nările noului venit. Print-o ușă joasă, acoperită cu o perdea, se vedea salonul, o încăpere mare, cu acoberii de birne afumate, parca prăbușindu-se peste mesele învelite în postav. În mijloc, ardea o sobă nemțescă, pentru că în astfel de cămări frigul se strecoară mai devreme. Lămpi chioare spînzurau în culme nevăzute și aruncau cercuri șterse, galbene de lumină pe podelele jucătoare și scriștitoare. Un fum verde, gros, plutea în încăpere.

— Unde țîe stăpînul? Întrebă căpitanul Sirbu.

— Mitocosește pe nuntă nu știu ce, cu musterii. Da dumneata cine-ai fi?

— Un prietin!

— Bine, intră, că nu e biserică. Bani ai?

— Am.

— Vezi să nu te cureți, că la masă stau numai hîrșii în rele, sosit după la Stambul, care n-au pozit purcii pe-acolo, dă habii un ban...

— Stăpînule își aruncă un sfaț, și femeia îl încercă în dinți, după obicei. Intră. Aerul era greu, stătut, dar simeni nu băga de seamă aici.

Bună să vă fie inema, cinstiți oameni!

Nu-i răspunde nimeni. Pe mese cădea șeptit și se auzea cum se mută banii de la un loc la altul.

— Pe kir Iani Pachită unde-l găsești? Întrebă căpitanul Sirbu pe o codană, cu plete negre, ce aducea cafele și ciubuce la mese.

— Sus, pe scară, doarme în odăie la el, s-a culcat trezile aseară.

— Stăpînule urcă trezile acoperite cu un preț vișni și bătu într-o ușă. Nu-i răspunde nimeni la început, pe urmă se auzi un glas morhor:

— Pătrunde...

— Intră într-o încăpere mică, întincoasă și plină de lucruri, între care abia se vedea un mare scrin lustruit și ciobit pe la colțuri. Întinerul se risipi abia cînd o mină grasă și lezeșe trase o perdea. Ziua nehotărîtă de afară lumina podelele acoperite cu blîni de lup și trențe colorate. Vase mari de aramă rășărită din colțuri. Mirosea greu de lemne vechi, cîmăruit de carii. La fiecare pas podelele făceau un zgomot asurzitor. Un bărbat cărunt, cu un început de chelie, cu ochii mijii, acoperit pînă sub bărbie cu un macac galben, plin de pete, îl cerceta cu atenție.

— Cine ești?

— Numele meu n-o să-ți spună nimic. Iordache imi zice.

Rudă cu boerul Iordache îl bătrînu.

Sirbu vru să bolborosească ceva, dar celălalt îl scoase din încurcătură.

— A, ce mai bani a păpat și el. Cu lingura. Ce de dobinzi i-am luat. Dacă ai venit să-ți dau, apoi du-te cu Dumnezeu că n-am. M-a lăferit un zaraf cealaltu, cu care eram tovarăș, sărac m-a lăsat, a fugit cu ce-avea și-lai lui și al meu la Viana.

— Nu pentru asta sint aici. Vreau să cumpăr hanul, am auzit că-l de vinzare...

Kir Iani Pachită se ridică în coate să-l privească mai bine pe necunoscut.

Bună treabă ai face, dar tare nu l-ai dat...

— Poate te mai gîndești. Cam cît ai cere?

— Păi fără 800 de galbeni nu mă mișc de aici...

— Ce spui?

— Căpitanul Sirbu nu era nici el a-geamiu.

— Da cum crezi? Păi ai numărat încăperile? Ai numărat mesele de joc? Unde mai puțin angaralele, curtea cu toate ale ei...

— Să vorbim negustorile, arhonda. Lei 400?

— Doar cînd n-o mai putea cere cu gura asta mai mult.

— Cît îți aduc jocurile?

— Să tot fie acolo, trei sute de caragoși pe zi...

— Nu cred un cuvînt. Nu vezi că bate vîntul în dugheana asta și de atîta neîngrijire și să mai zice? Unde nu calcă oamenii s-adună praf. Uite banii, vrei să-i numeri?

— Scosese punga atîrnată pe brau, cu o plicică înmăș bine.

Kir Iani Pachită nici nu privi într-acolo.

— Eu cerșitor n-am să rălmă niciodată. Bani mîrșii ce-aveam i-am pierdut, dar hanul nu-l dau cu atît. Du-te cu Dumnezeu și nu încerca să mă ispitesci că nu merge. 800 am zis, cu 800 îl dau, facem înscrisurile și în trei zile plec în cele strîinătăți după cel de m-a furat...

— Era vremea ca fratele de cruce al lui Amza să-l întoarcă spatele, ceea ce și făcu fără grabă. Din ușa mai întoarse odată capul. Kir Iani Pachită dispăruse sub macatul plin de pete. Trebuia să-l lase o zi sau două, pe urmă iar să-l încerce. Închise ușa în urmă și de sus, din capătul scării, văzu mesele de joc, văzu grămăzile de galbeni adunate sub palme lacome, și o veche dorință de cîștig îl cuprinsese. „M-așez la o masă și pun două sute la bătaie. Dacă am noroc, pînă seara îl curăț pe ăstia. Dacă cîștig, bine; mai joc și mișne și dacă dă Dumnezeu în citeva zile mă răscumpăr la agie și-mi iau ranțul înapoi și-lai codru și oterele, că vine vara. Asta nu-mi vine pentru mine...”

Ajunseser în salonul întincoș. Ceru un rachiut feti cu plete negre, o ciupă de spate și privi. La masa din mijloc se punea miza oca mai mare. Pe un scaun înalt stă și arunca cărțile, fără să clipească vreodată, un bărbat între două vîrste, cu inele mari de aur pe degete.

— Cine e? îl întrebă pe un vecin care chibăia și el, fumînd și pu-fînd.

— Un jucător vestit, Seakia, a ras Brăila și toate raziile turcești de la Dunăre, l-au alungat cu semenii...

— Și de ce nu joacă la Cișmeaua roșie?

— Pentru că nu-l lasă Agia, aici dă mită și pune numai sume mari. Îl păzește cineva afară, cînd e groasă dispăre print-o ușă dosnică...

Căpitanul Sirbu îl privi îndrăgind. Greul avea o față osoasă, lustruită, fără fir de barbă și doi ochi negri, grei de nesomn. Fuma, cum nu se fuma pe aici, după moda franțuzească, cu un țigaret de aur, lung și subțire în care vîra chistoace parfumate, tăiate din vreme. Inelele scumpe împodobite cu adamanturi străluciau în lumina lămpilor. Era senin, pe chip nu i se mișca nici un mușchi, nici cînd pierdea, nici cînd lua cu degetele rășchirate ca niște ghiare banii de pe masa acoperită cu plus verde. Căpitanul Sirbu număra miza care nu se spunea cu glas tare. Se juca în draci. Într-o jumătate de zi, ori te pricoseai, ori te

curăta. Omul lui kir Iani Pachită aduna canoia. Dacă se gîndea bine, avea și proprietarul dreptate: cu un jucător ca ăsta la masă nu mai aveai chef să mătură, la ce-ți mai trebuia?

— Cîntăreai că trîșcăză? îl întrebă pe chibitul de lingă el.

— Cărțile se schimbă după cum vor jucătorii ceilalți. Dar se pare că are ținer de mînt. Știe tot ce se află pe masă și ce au în mîini ceilalți...

— Ce vorbești?

— Edec de Stambul. Se spune că de mic numai asta a făcut.

— Și banii cum îi toacă?

— Cine știe? E văzut cu cocoane din lumea bună, le cumpără în aur. De neavută nu le ia, că a avut una și i-a fugit în ținerete cu altul...

— Ispita se făcea și mai mare. Tare l-ar mai fi sculat pe unul de la masă și i-ar fi luat locul. La numai să încerce cu două sute de galbeni și dacă o fi să-i piardă. Avea să-i scoată la tocmală. Vechea meteahnă care-l duse la ruina și alădăta îl trăgea iar spre pierzanie. Și cînd se ridică primul jucător lăferit în lău loc, Seakia abia atunci ridică privirile lui nepoturoase ca gene lungi de femeie și-l măsură tăcut.

— Faceti jocul? îl întrebă cu o voce curioasă, parca bolnăv.

Căpitanul Sirbu aruncă pe masă o pungă și numără miza.

Celălaltu doi parteneri de joc îl priviră curioși. Nu știa dacă trebuia să le spună numele de imprumut pentru că așa se cuvenea sau să-i vadă de cărțile care și fuseseră zvirlite. Alesse această ultimă posibilitate.

Bună să vă fie inema, cinstiți oameni!

Nu-i răspunde nimeni. Pe mese cădea șeptit și se auzea cum se mută banii de la un loc la altul.

— Pe kir Iani Pachită unde-l găsești? Întrebă căpitanul Sirbu pe o codană, cu plete negre, ce aducea cafele și ciubuce la mese.

— Sus, pe scară, doarme în odăie la el, s-a culcat trezile aseară.

— Stăpînule urcă trezile acoperite cu un preț vișni și bătu într-o ușă. Nu-i răspunde nimeni la început, pe urmă se auzi un glas morhor:

— Pătrunde...

— Intră într-o încăpere mică, întincoasă și plină de lucruri, între care abia se vedea un mare scrin lustruit și ciobit pe la colțuri. Întinerul se risipi abia cînd o mină grasă și lezeșe trase o perdea. Ziua nehotărîtă de afară lumina podelele acoperite cu blîni de lup și trențe colorate. Vase mari de aramă rășărită din colțuri. Mirosea greu de lemne vechi, cîmăruit de carii. La fiecare pas podelele făceau un zgomot asurzitor. Un bărbat cărunt, cu un început de chelie, cu ochii mijii, acoperit pînă sub bărbie cu un macac galben, plin de pete, îl cerceta cu atenție.

— Cine ești?

— Numele meu n-o să-ți spună nimic. Iordache imi zice.

Rudă cu boerul Iordache îl bătrînu.

Sirbu vru să bolborosească ceva, dar celălalt îl scoase din încurcătură.

— A, ce mai bani a păpat și el. Cu lingura. Ce de dobinzi i-am luat. Dacă ai venit să-ți dau, apoi du-te cu Dumnezeu că n-am. M-a lăferit un zaraf cealaltu, cu care eram tovarăș, sărac m-a lăsat, a fugit cu ce-avea și-lai lui și al meu la Viana.

— Nu pentru asta sint aici. Vreau să cumpăr hanul, am auzit că-l de vinzare...

Kir Iani Pachită se ridică în coate să-l privească mai bine pe necunoscut.

Bună treabă ai face, dar tare nu l-ai dat...

— Poate te mai gîndești. Cam cît ai cere?

— Păi fără 800 de galbeni nu mă mișc de aici...

— Ce spui?

— Căpitanul Sirbu nu era nici el a-geamiu.

— Da cum crezi? Păi ai numărat încăperile? Ai numărat mesele de joc? Unde mai puțin angaralele, curtea cu toate ale ei...

— Să vorbim negustorile, arhonda. Lei 400?

— Doar cînd n-o mai putea cere cu gura asta mai mult.

— Cît îți aduc jocurile?

— Să tot fie acolo, trei sute de caragoși pe zi...

— Nu cred un cuvînt. Nu vezi că bate vîntul în dugheana asta și de atîta neîngrijire și să mai zice? Unde nu calcă oamenii s-adună praf. Uite banii, vrei să-i numeri?

— Scosese punga atîrnată pe brau, cu o plicică înmăș bine.

Kir Iani Pachită nici nu privi într-acolo.

— Eu cerșitor n-am să rălmă niciodată. Bani mîrșii ce-aveam i-am pierdut, dar hanul nu-l dau cu atît. Du-te cu Dumnezeu și nu încerca să mă ispitesci că nu merge. 800 am zis, cu 800 îl dau, facem înscrisurile și în trei zile plec în cele strîinătăți după cel de m-a furat...

— Era vremea ca fratele de cruce al lui Amza să-l întoarcă spatele, ceea ce și făcu fără grabă. Din ușa mai întoarse odată capul. Kir Iani Pachită dispăruse sub macatul plin de pete. Trebuia să-l lase o zi sau două, pe urmă iar să-l încerce. Închise ușa în urmă și de sus, din capătul scării, văzu mesele de joc, văzu grămăzile de galbeni adunate sub palme lacome, și o veche dorință de cîștig îl cuprinsese. „M-așez la o masă și pun două sute la bătaie. Dacă am noroc, pînă seara îl curăț pe ăstia. Dacă cîștig, bine; mai joc și mișne și dacă dă Dumnezeu în citeva zile mă răscumpăr la agie și-mi iau ranțul înapoi și-lai codru și oterele, că vine vara. Asta nu-mi vine pentru mine...”

Ajunseser în salonul întincoș. Ceru un rachiut feti cu plete negre, o ciupă de spate și privi. La masa din mijloc se punea miza oca mai mare. Pe un scaun înalt stă și arunca cărțile, fără să clipească vreodată, un bărbat între două vîrste, cu inele mari de aur pe degete.

— Cine e? îl întrebă pe un vecin care chibăia și el, fumînd și pu-fînd.

— Un jucător vestit, Seakia, a ras Brăila și toate raziile turcești de la Dunăre, l-au alungat cu semenii...

— Și de ce nu joacă la Cișmeaua roșie?

— Pentru că nu-l lasă Agia, aici dă mită și pune numai sume mari. Îl păzește cineva afară, cînd e groasă dispăre print-o ușă dosnică...

Căpitanul Sirbu îl privi îndrăgind. Greul avea o față osoasă, lustruită, fără fir de barbă și doi ochi negri, grei de nesomn. Fuma, cum nu se fuma pe aici, după moda franțuzească, cu un țigaret de aur, lung și subțire în care vîra chistoace parfumate, tăiate din vreme. Inelele scumpe împodobite cu adamanturi străluciau în lumina lămpilor. Era senin, pe chip nu i se mișca nici un mușchi, nici cînd pierdea, nici cînd lua cu degetele rășchirate ca niște ghiare banii de pe masa acoperită cu plus verde. Căpitanul Sirbu număra miza care nu se spunea cu glas tare. Se juca în draci. Într-o jumătate de zi, ori te pricoseai, ori te

curăta. Omul lui kir Iani Pachită aduna canoia. Dacă se gîndea bine, avea și proprietarul dreptate: cu un jucător ca ăsta la masă nu mai aveai chef să mătură, la ce-ți mai trebuia?

— Cîntăreai că trîșcăză? îl întrebă pe chibitul de lingă el.

— Cărțile se schimbă după cum vor jucătorii ceilalți. Dar se pare că are ținer de mînt. Știe tot ce se află pe masă și ce au în mîini ceilalți...

— Ce vorbești?

— Edec de Stambul. Se spune că de mic numai asta a făcut.

— Și banii cum îi toacă?

— Cine știe? E văzut cu cocoane din lumea bună, le cumpără în aur. De neavută nu le ia, că a avut una și i-a fugit în ținerete cu altul...

— Ispita se făcea și mai mare. Tare l-ar mai fi sculat pe unul de la masă și i-ar fi luat locul. La numai să încerce cu două sute de galbeni și dacă o fi să-i piardă. Avea să-i scoată la tocmală. Vechea meteahnă care-l duse la ruina și alădăta îl trăgea iar spre pierzanie. Și cînd se ridică primul jucător lăferit în lău loc, Seakia abia atunci ridică privirile lui nepoturoase ca gene lungi de femeie și-l măsură tăcut.

— Faceti jocul? îl întrebă cu o voce curioasă, parca bolnăv.

Căpitanul Sirbu aruncă pe masă o pungă și numără miza.

Celălaltu doi parteneri de joc îl priviră curioși. Nu știa dacă trebuia să le spună numele de imprumut pentru că așa se cuvenea sau să-i vadă de cărțile care și fuseseră zvirlite. Alesse această ultimă posibilitate.

Bună să vă fie inema, cinstiți oameni!

Nu-i răspunde nimeni. Pe mese cădea șeptit și se auzea cum se mută banii de la un loc la altul.

— Pe kir Iani Pachită unde-l găsești? Întrebă căpitanul Sirbu pe o codană, cu plete negre, ce aducea cafele și ciubuce la mese.

— Sus, pe scară, doarme în odăie la el, s-a culcat trezile aseară.

— Stăpînule urcă trezile acoperite cu un preț vișni și bătu într-o ușă. Nu-i răspunde nimeni la început, pe urmă se auzi un glas morhor:

— Pătrunde...

— Intră într-o încăpere mică, întincoasă și plină de lucruri, între care abia se vedea un mare scrin lustruit și ciobit pe la colțuri. Întinerul se risipi abia cînd o mină grasă și lezeșe trase o perdea. Ziua nehotărîtă de afară lumina podelele acoperite cu blîni de lup și trențe colorate. Vase mari de aramă rășărită din colțuri. Mirosea greu de lemne vechi, cîmăruit de carii. La fiecare pas podelele făceau un zgomot asurzitor. Un bărbat cărunt, cu un început de chelie, cu ochii mijii, acoperit pînă sub bărbie cu un macac galben, plin de pete, îl cerceta cu atenție.

— Cine ești?

— Numele meu n-o să-ți spună nimic. Iordache imi zice.

Rudă cu boerul Iordache îl bătrînu.

Sirbu vru să bolborosească ceva, dar celălalt îl scoase din încurcătură.

— A, ce mai bani a păpat și el. Cu lingura. Ce de dobinzi i-am luat. Dacă ai venit să-ți dau, apoi du-te cu Dumnezeu că n-am. M-a lăferit un zaraf cealaltu, cu care eram tovarăș, sărac m-a lăsat, a fugit cu ce-avea și-lai lui și al meu la Viana.

— Nu pentru asta sint aici. Vreau să cumpăr hanul, am auzit că-l de vinzare...

Kir Iani Pachită se ridică în coate să-l privească mai bine pe necunoscut.

Bună treabă ai face, dar tare nu l-ai dat...

— Poate te mai gîndești. Cam cît ai cere?

— Păi fără 800 de galbeni nu mă mișc de aici...

— Ce spui?

— Căpitanul Sirbu nu era nici el a-geamiu.

— Da cum crezi? Păi ai numărat încăperile? Ai numărat mesele de joc? Unde mai puțin angaralele, curtea cu toate ale ei...

— Să vorbim negustorile, arhonda. Lei 400?

— Doar cînd n-o mai putea cere cu gura asta mai mult.

— Cît îți aduc jocurile?

— Să tot fie acolo, trei sute de caragoși pe zi...

— Nu cred un cuvînt. Nu vezi că bate vîntul în dugheana asta și de atîta neîngrijire și să mai zice? Unde nu calcă oamenii s-adună praf. Uite banii, vrei să-i numeri?

— Scosese punga atîrnată pe brau, cu o plicică înmăș bine.

Kir Iani Pachită nici nu privi într-acolo.

dărlmat de cu noaptea, pentru că nu închisese ochiul, aruncase și ceasornicul circ-serdarului în poala uneia dintre tîlănițe, trimițînd-o să-l facă bani.

Fără o sută douăzeci de caragoși nu te întorci, ce tei mai mult, ai lăi sint.

— Cece dispărură și se întoarse peste două ceasuri, ruptă de oboseală felul că încercase zarafii la rînd. Îi numără 50 de caragoși, dar căpitanul Sirbu nu se supără. Comandase iar de băutură și de mîncare și inima îi venise la loc. Trei zile, cite le mai avea, dacă nu-l furau curtele, avea cu ce petrece. Se iviseră și niseai lăutarii sprincenați, buboși la gură, care aiceau cu glas doigt sub perdele:

Pe pod pe la Spiridon
Teate paserile dorm,
Nemai filomela mea
Teată noaptea ciripa
De amor se jăluia...

— Oh, amor, amoras.
— Vedea-te căsălungă?
— Pînă-n patruzeci de zile
Să te văz la minăstire.
— Oh, amor, amoras.
— Vedea-te căsălungă?
— Pînă-n patruzeci de zile
Să te văz la minăstire
Ca ochii pe la icooane
Și cu gîndul la cocoane.
Ca minime pe Psaltire
Și cu ochii la copile...

Doice cîntec și cum îi mai trecu toată jăruia. Îl gîndiră și fetele, noi-l lasară să doarmă și cînd căru de cocoanele îi ambară în buzunării și-l lasară afară pe lîță, pentru că nu mai voia să plece și soase și cocoșoasă și pentru ca omul fără bani n-avea să însemna. Îl scoseră cu tîrăboși și gîndiră, odădă-l cu lăutari și pu-nind cîntec pe el, pînă veni oamenii așeză și-l umblară.

— Lăsați-mă! striga în betia lui umblat, sint frul boerului Iordache nu v-atoacă!

— Erau cît pe-aci să-l scape, dar prea era temenit și plin de urdori ca să-l creadă.

— Tu ești frul de boer? se mira mai marele lor, împungîndu-l spre un furgon. Așa borit pe tine și bătu de curtele Kerei Duduca? Ia să te cercetăm noi mai bine...

— Și l-au cărat de-acolo. Tot strigînd fudul cine e, l-a mai auzit căreva și și-au adus aminte de el.

N-ai slujit în adus? N-ai fugit cu banii căpitanului și te-ai iertat nu ai jucat la cărți și-ai semnat polite false?

— L-au bătut bine și l-au udut cu apă. Pierdut era. Pînă la judecătoria îl aruncară în pivnița dornicilor de sub malul Dimbovitiei, în niște case părăginate, pline de igrasie, gata-gata să se prăbușească. Așa își pierdu cîntec și omenia căpitanul Sirbu, fratele de cruce al lui Amza, care tot mai atepa o veste-veste de la el. În codru la Rîșcoara de gît cu Anita, căreia puțin îi pîsa de asemenea pățirani...

Cînd se trezi ca dintr-un vis urît, căpitanul Sirbu își dădu seama că zăcuse, o zi și-o noapte pe podelele acoperite cu pale ale pușcării dornicilor. Îl creștea barbă, nu mai avea nimic din făloșenia unui boer, cum ar fi vrut să treacă în fața nenorocitorilor de lingă el, care se scărpinau cu sîrg pentru că-i mîncau păduchii bătrîni ai temniței. La lumina faclorilor le văzu bărbile floccite și chipurile puturoase. Îl scotoșeră în buzunării și nu-i mai lăasară o lețcaie. Era curățat pe veci, de aici nu-l mai scoate nimeni decît la judecătoria și-acolo știa ce-l așteaptă. Ceru unii vecin oala cu apă trezită și sorbi încet, cu scîrbă. Lingă el patru bășeșleagă, adunați cu arcanul de poterele domnești în cine știe ce strînsor, aruncau cu zarurile, cău-tîndu-și norocul cu ochi goi. I se făcuse foame, nimeni nu avea o coajă de piine și pînăcînie cine știe cînd ar fi trebuit să aducă zeama puturoasă cu care își țineau pungași ăstia zilele.

Vru să adoarmă din nou, să uite totul, dar niste ochi îl scormoneau din fundul temniței. Abia atunci, fratele de cruce al lui Amza privi mai cu atenție într-acolo. În umbra zidurilor mucedate sta turcește un bărbat bine zidit, îmbrăcat în haine încă nu de tot prăpădite, dovedind o oarecare stare. Căreva îl întindea un ciubuc de pămînt, cum se putea într-o astfel de pușcărie.

— Asta era bani, și-a cumpărat parnicul, o scoate la capăt, gîndi repede căpitanul Sirbu, cu el ar trebui cu să-mă unesc, să scap de-aci într-un fel.

— După chip, par-ai fi boer ca mine, nu un goate-goale ca ăstia de mă slujesc, zise cu o veche mîndrie necunoscutul, pe chipul căruia creștea în neștire o barbă sălbăticită. „Parcă i-aș cunoaște vocea”, își zise iar hăducul, minat spre celălalt de o nădejde oarbă.

— Am vrut să tai capul lui Vodă și să-l umplu cu cîlți, să aibe capugina mării gata lî răspunde rîu.

— Nu vorbi așa, că sint și aici urechi care te-ascultă! Îl sfătui acela și se trase lingă el.

Îl așezase palma pe gură și se uita în jur la ceilalți.

— Dă-mi un galbin și te scot afară deașară, să mă tragi puțin aer în piept!

— Nu s-ar zice că-ți lipsește prea mult. Mie-mi trebuie vreo 600.

— Glumesc!

— Nu glumesc deloc. Azi noapte am pierdut la pharon suma asta și nu era a mea...

Celălalt luă o faclă din perete și se apropie de el, luminîndu-i chipul.

— Parcă te-ăș cunoaște... După păr...

— Știu!

— Te tin mînt, te vorbesc de bine, te port în inimă!

— Stăpînule se inclinase în fața lui, ca și cînd ar fi fost prieteni de mult.

— Sînta dumitale!

— Sînt circ-serdarul Iamandi! spuse în soșpită și-l flăcă cu niste ochi nebulni. Nu ne-am înfîlțit noi la Pan-ta Strigoaiei și nu are domnia ta mina dreaptă a hăducului acela.

— Amza, par-ai zice?

— „Sînt pierdut!” își spuse căpitanul Sirbu, „streangul mă mîncînc!” dar, cu un curaj de disperat, recunoscu:

— Circ-serdar s-a scurtat drumurile și lumina înțepă într-o puțuroasă de pușcărie. Cum ai ajuns aici?

— Cu ajutorul hotilor de drumul mare. Vodă m-a dat străjilor dacă nu i-am adus ceea ce mi-ai tăl voi! Dacă înțeleg bine, banii pierduți azi noapte erau luați din sudoreea mea, cu ei ai venit încoace, pot să știu de ce?

— Prea multe nu poți să afli...

— Crezi? Doar să chem străjile să le spun cine ești și nu mi scapi viu de aici.

— Vechele în soșpită, unul lingă obrazul celălaltu, urîdu-se de moarte, dar parca ținuți de o speranță ce-i unea.

— Și ce mai aștepti?

Circ-serdarul Iamandi rise scurt și-i întinse luleaua.

— Trage un fum și-ascultă-mă.

Căpitanul Sirbu îi scrută pe ceilalți. Nu-i privea nimeni. Își vedeau de-ale lor. Unii dormeau, alții se pu-recuau, patru jucau zarurile, fără să le pese de nimic. Dacă celălalt ar mai fi întins vorba, îi putea face felul cit ai critici, trăgîndu-l mai la întineric. Putere avea, de priceput se pricepea, dar măsurîndu-l bine, își zise că nu era ușor să-l răpu, că era cît malul și nu stătuse la viața lui numai în saloane.

— Vorbeste, scriși cu neputință, fiind silit să-l asculte.

— Mie-uror să te dau ăstora, pentru că ei mai ascultă de mine. Iu-știu de frică. Toama domnului trece și tu tot te iasă, așa încît mai bine fii cu luare aminte. Am un gînd al meu care o să se scoată pe amîndoi de-aci, dar ești un bărbat tare. Un om ce nu se uită nici la prietini, nici la dușman cînd e vorba de pielea lui?

— De... așa ieși la lumina soarelui, dar cu ce preț?

Circ-serdarul Iamandi îi mai întinse odată ciubucul.

— Vinde-mi-l pe Amza și te fac om! Am cunoștințe, trimit numai o vorbă și nu me dai doare capul...

Gîndul acesta îl străbătuse de mult gîntea lui Sirbu, dar era mai greu să primească să facă așa ceva, deși îi dorea și muiera și puterea. Între hăduci, dacă l-ar fi vîndut, nu se mai putea întoarce, pentru că ei nu l-ar fi iertat, dar era o altă viață, mai bună, mai omenioasă.

— E greu! Și la urma urmelor de ce-l vreau?

— Nu cu el vreau. Îl vreau Vodă. A început să i se facă frică. Vine Ahmet pașa pînă în Rusali și îl trebuie să stringă birurile. Cu cine să le stringă și cum, dacă drumurile nu sint sigure și dacă belșii și odobășii sînt descălțări și puși în furci de hăduci? Dacă l-ar prinde și l-ar scurta de cap, ar fi de paradigmă și pentru popor. Cine nu se supune și nu dă și birul, ităz cel-asteptă. Prieci!

— Pricep! Dar Amza mi-e frate de cruce și cum să-l fac eu să cadă în leasă?

— Asta-i întrebare? Ajunge numai să vrei să-l pierzi, că de restul am eu grijă!

— Să mă mai gîndesc...

— Ce să te mai gîndești, că ne rod zguzanii aici și ne umple păduchii. Spune-mi mie cu ce treabă te-ai aflat în București?

— Era sîret și-ți trăgea de limbă,

dul curții, un cocosat blîbit, care se certa pe limba lui cu papagalul închis într-o cușcă de aur, împodobită cu funde.

— Mutule! strigă la el, fără să fie auzit. Lasă-l în pace. Afurisitul blestemat, nu m-auzi?

— Avea un bici pe undeva, pe aici prin preajmă, și-l ridică și-l lovi pe cocosat care odată se rostogoli la picioarele sale, împrîndu-l mila. Domnitorul îi privi ochii negri și răgători și costumul peșterii. Îl lovi cu cîma și-i făcu semn să-l lase în pace că era supărat și n-avea chef de el. Piteul se depărță, de-a-n daratele, făcînd plecăciuni adînci. Înainte de a închide ușa cea grea, cu diante grele strînjite în fier, papagalul spuse rîsăcînt din colivă lui:

— Sicri!

Asta îl învățaseră! se mințe iar domnul și bătu din palme. Se întoarse doi pauci, sprijinîndu-l de umeri.

— La beci să-mi-tunet pe pehli-van! porunci. Mi-a spurcat urechile cu grohăiturile lui și să nu-mi mai văz. Pieriți!

Cei doi se făcură nerăduți. Domnul o luă în lungul cerdacului, privind plopii înalți, neclătinați, aurii și în lumina puternică a soarelui de toamnă. Trase pe nări aerul puternic și rece, apoi își căută narghilele. De după perdea se iviră alte slugi, gata să-l servească. Le alungă cu bătăi din palme și cere să fie lăsat singur. Doamna lui lucra la gherghet, alături, fără să ridice ochii.

— Ești necăjit, măria ta? îl întrebă mi-nimic, cînd crezu că el o să-i răspundă.

— Nu-i nimic, doamnă. Veri-ți de-ale dumitale cîștite îndelemetnici, lasă grijile bărbatilor, că ei din asta trăiesc...

Căută pe un raft, răsfoi cu o ochi distrat Traporele Sfîntilor Părinți, și luă apoi o Psaltire îmbrăcată în piele de vițel, hotărîndu-se a-i da lectură ca să se mai scuture de plutească zilei. În odăia lui pătrunsesse fără știre o fătucă înaltă, subțire, într-o rochie albă de musulină, murmurînd înginat un cîntec.

Domnul ridică sprincenele miniat. Era limpede că fata nu-l văzuse și nu bănușea că o să-l găsească aici, dar nu putea s-o ierte.

— După care ighemonicon te-a crescut vel-vistiernicul Dudescu, du-duca Marie, de dăduți buzna în odăile mele?

Fata se roși toată, încurcîndu-și mîinile într-un gest mut de rugă.

— Adevărat grăește măria ta, dar ajută-mă, mărite doamnă!

— Spune...

— Mi-ar trebui un bărbat destoinic, să-l pun mai mare peste taxildari...

Vodă rise sîret, privindu-l drept în privirile ochilor săi albaștri:

— Și nu cunoaște domnia ta pe nimeni?

— Așa era circ-serdarul Iamandi, dar l-ai prăpădit domnia ta, pe bună dreptate, adăugă repede, simțîndu-l pe celălalt minios. Că nu s-a îngrijit de gărzi și l-au prăpădit hăduciul... Numai că...

— Ei?

— Numai că el nice pe unde sade acum, cu păduchii și cu fiarele omește, cu se află degeaba...

— Ce spui? rise vodă. Știa că circ-serdarul Iamandi îi era prietin, și nu se mira că voia să-l scape din acelu loc puturos, numai că nu putea să se facă a trece cu vederea o ușurată atît de mare cum fusese aceea de a se lăsa jefuit la drumul mare de nelegiuții cărora li se cuvenea streangul.

— Cei de la curte s-au moleșit în petreceri, poate numai înmormintările și cîma să-i mai deștepte, vorbesc de slugile măriei tale. Lite, n-a trecut săptămîna și se simte lipsa circ-serdarului. Dacă ai avea mîna sloboadă, i-aș dovedi pe neprieteni măriei tale. Nu uita că Ahmet a cerut 250.000 de galbeni și atita putere încă nu avem.

— Nu poate domnia-ta să-mi garanteze banii ce-mi trebuie?

Boer Dudescu simți cum îi îngheată șira spinării.

— Nu vreau să spun asta. Dar parca puțin ordone tot ar trebui să se potă să-mi facem, dacă nu cu omenii care s-au dovedit a fi credincioși măriei tale?

— Credința n-ajunge acolo unde e și neputința. Voești a-mi spune că fără Iamandi al dumitale nu se poate?

— Vrea să se răscumpe...

— Cum? Că mi-a prăpădit o ladă de galbeni. O să-i iau și averile ce le mai are și tot n-am să-majung...

— Măria ta, ți-l dă pe jefuitul în palmă ca să te vrabie...

— Pe cine?

— Pe Amza cu ai lui, tot!

— Nu spune! Adică armăuții mei nu-mi ajung să pun mina pe el?

— Nu ajung, măria ta, că are prieteni, îl ascund satele și flintele râm-nepuținoase înaintea lui. Fierul ruginește, șiretenia costă, dar aduce, înălțimea ta.

— Să-l pierdem atunci prin ășterenie...

Boerul Dudescu se aruncă la picioarele domnului, care-i întinse mina să-i-o sature.

— Măria ta, mai zise apînse, circ-serdarul Iamandi s-a născut într-o balegă. Cere numai îngăduință de a-ți spune un cuvînt și pe urmă poți să-i puî streangul de gît...

— Nu vreau să-l ascult...

— Să fătuiașcă întii și pe urmă să agrăiască...

— Nu vine singur la măria ta...

— Dar cu cine, cu Malamos Bogazul împăratul cerșitorilor de la Curtea Veche?

— O întimplare fericită, măria ta, și ce cînd ar fi avut de încredințat ceva nemeapomenit și se aplică lingă ureche și-l mirui cu vorbele lui dulci ca șerbetul. Spuse ce spusese, Vodă se învoși și fură seară, din pînă datornicilor fură soși în mare taină și circ-serdarul Iamandi și căpitanul Sirbu. După ce trecură de gărzi, cei doi se treziră într-o încăpere de taină, fără podobaie, numai cu un fel de lăcră pe care stă cu chip împietrit domnitorul, privindu-i fără mișcă.

Amîndoi se prăbușiră la picioarele lui, cerșind îndurare. Vodă nu le răspunde. Aștepta furios să audă glasul slugii sale credincioase. Pe celălalt nu-l știa bine.

— Îndurare, doamnă, îndurare! zicea cu glas spășit circ-serdarul, măturînd podelele cu nasul.

— Și trențorîndu-ăsta, cine e? îl întrebă pe boerul Dudescu, fulgerînd cu inelele din dește.

— Sluga măriei tale, căpitanul de hăduci Sirbu... zise de jos și celălalt, fără a ridica privirile lui nemermice.

— Frumos mai arăți, mi-ai împuțit aerul!

— E mina dreaptă a lui Amza, adăugă circ-serdarul.

— Nu-mi cunoașteți încă mina, dar știți poate că pentru minciuni pedepesc cu asprime. Tu, circ-serdarul Iamandi, din nepricepere și din fudulie mi-ai mîncat din buznet, drept care te vîrăsterea la ochii vechi...

— Bine a făcut măria ta, zise el și se țîră să-i sature papucii.

— O să vedem totu de bine am făcut. Decoamdată să-mi spui ce-i cu omul ăsta pe care nu-l cunosc? Ce vînt te-aduce, streine, de-acolo unde repede ai să te întorci ca să-ți capeți caznele și streangul?

— Norocul m-aduce, măria ta. V

CA DE LA TATĂ LA FIU

În fiecare noapte îmi spun aceeași nestrămutată poveste

cu soldați străini de-avalmă descărnați spre sfârșitul războiului prin grădinițe de curcuz și finuri putrede în dosul caselor dezgropate de fișini pe stâncă cu cismele umfiate prin piraie strimte și bălți macioase

și părul năclăit de mușcași și strâși laolaltă în sicrie cioplite grosolan într-o groapă comună de-asupra bisericii cu cruci la căpătii din trunchiuri crude de mestecăcăn

și lacrimi stoarse într-o doară. Poporul meu își face datoria îngropând dușmanii împreună într-o deplină

prunci suferă de pojar înghiți în vetrole-naoplate propriu pe drumuri înoculate în convoaie în inima Ardealului — brazdele scot fântini după pluguri

în care îngreri negri plutesc lepădați cerul prin hornuri pe funile fumului ne trage mârșă din trup în sira spinării domnului.

Cum muri apoi într-o dimineață de primăvară lunul Tatarului cu fața la pârte pârșit de inimă

și cum s-a umflat peste noapte în sicrie că scoase acoperitul din fișină cum l-au legat acolo strins spre groapă cu lantul de împiedecat caiv ascuns sub ștergare să nu se mira femeile gravide la vederea unui mort oit de nărdăș.

În fiecare noapte — adormi apoi dintr-o dată cu cuvintele muște în gură și lampa vestedă la grinda blestemată

ION ALEXANDRU

pe masă cutitul sforăie în burta plinii și lov singurul zgribulit de frig laudă binefacerile timpului eu mă retrag cu zăruire după mine în virtuțile vremii încăpăținate până când vine bezna peste noi și cobor din nou din lampă-n lampă în memoria lumii să ascult de mii de ani aceeași poveste ca de la tată la fiu

aceleși valuri omătogitoare linișind malurile somnului.

Pa marginea muzicii soarii ploilor lunari ghemolose îmi sparg timpanele sensuale în peregrinările lor de noapte în stoluri albe se lipește de pieptul meu își prind rădăcini direct printre firele bărbii pe acoperise în colonii suprapuse se-mprună cu rugina și-n hornuri otrăgi de curenții scrumului — în virtuți multiple înfrizind cu o moarte pretulinduri sub aripile păsărilor se furizează

și cloacă nelinistea zborului cu picurii de ploaie sub cămașă pe la git mă gâdă cu labele buimace pe antenele radio-ului se încalcei cu vocele pierdute

că nu mai pot discerne de unde încep eu și pînă unde sint înțelești în contradicțiile înconjurătoare.

În pași se adună fuiguri sura împelcându-mă ugere virile în căutarea cuplului femeii deschis interior dar cine știe unde turme de icre periene îmi scapă printre degete ca porunca zărilor. Peste poduri roșii apoi în asfalul incins singur prin sămintă clăpșoși zădărnici.

Înflație de forță bătărească de mii de ori

colcăind de sterilitate spori de plopi, roivri ireale în rîșipă neglere închegale

cu cit e liniștea mai mare cu altă patima

de strinește în furnicar somnoroasă repetind aceleși gubri spațiale carbe halouri caritate prin carnea materiei nebuloase informe inventind sexul opus în cel mai nevoinic obstacol

du-l în lemnul tare al mesei de brad la care beau și mîncau.

— Spune-mi-l mie, căpitane, să-i scoț sufletu...

— Nu te grăbi, că trădarea are pași mici...

— Zi-mi-l!

— Anja se uita la ei cu ochi speriați. Ce-l apucase taman acuz pe ibovnicul ei să se smerească și să devină bănuitor? Oare nu vorbele ei îi turburaseră sufletu? Și cine naiba o pusec să-i strice inima?

Vru să-l îmbruceze și îi umplu oala: — Lasă vorbele astea negre și bea cu mine, și-apoi sărută-mă...

Amza bău și o luă lingă piept.

Afară ninge de s-astupa lumea. Străjile moțiau pe la ferestri, și ele grijiile din vreme de vinul cel bun de hotărâni, agus de Strbu.

Duduevici, pășăit în cele din urmă de puterile celii hotărâni de a nu-și bea mințile, cîntă pe glasul al treilea:

Pe la miez de noapte, Ce frunză se sbate, Cu fior de moarte...

Singuleasa cu Mitruță îl huijăduri bine, fără să-l lasă să zică mai departe:

— Gura! Sfestația haiducului Gra-

vă trebuie o prispă de început sensul apoi în sinea lui se va alege femeile voastre îmbătrînd v-așteaptă și voi vă risipiți pe drum.

Să fiș constința mea o stavilă? Tîntuie locului cu toți porii lansind ninsori de patimi în desfrîu asudă reci și lupă melancolic și de atîta așteptare confundă patimile cu mormintul.

Uscaș-oaltea rosturi sint doamne pe pămînt de frige, de foc, regrete, spaimă, neputință și-n goana lor nebună cînd se trezește singele de viperă în ei îngroapă colțul ierbiu sub capite.

Lapte nu dau decât pentru sugăci lor pătruși din nu știu ce îndemn.

Nechezul lor mareu însemnă toamnă și nu pot trage-n brazele mai mult decât un plug — cînd dau de greu și sint bătuți (desigur) rup hamurile scumpe din piele-adevărată și pielea-i talpă bună pe cizme soldătești.

Și preț aleg cu batul apă — limpede să fie — și-apoi copii numiți căbăreți visează și preț nu dorm ei pe podeaua udă nășășoși și năhăriți la timp.

Și cînd sint singuri și e vînt: i-apucă o țecere în trei picioare și-adorm visînd

cu niște sfînși de piatră. Și-apoi s-așa de mulți trebuie vaci cu laple cuminți care se lasă de două-trei ori mulse cîț soarele se mută din zori la asfințit.

Astfel toți caili s-au hotărît să piară.

Era o vîntoară de coame peste tot arcași trăind pînă acum în umbră și-au scos din tînde vechile săgeți.

Din cozi s-au făcut bidinele. Si-n catedrală perne sub genunchi. Din copile clei pentru lipit așe.

Și căsăpîji — cadavrele la porci ce-i mestecau cu pată-îngrozitoare.

S-au scris și cîntece frumoase despre cai Cum trec spre abatoare slăbănogi Mînași de fișarea soarelui către opus.

Golul atletic răsărit în aer după prăpădul lor e un fel de țat ce ne înfădeș pe toți cînd ne ridică luna capul de pe hîmă.

AM NEVOIE

Am nevoie de noapte cum leul de casca civilizației pentru a-și dovedi mărfa libertății.

Orbecăie fluturi suri în jurul felinarului ce frîște pe deal șiroaie de malci înghelaji și cumpene pârșite.

În genunchi pe lespezi de piatră m-apropiind de nețînă. Răsunau bolți fumul luminărilor prăvărit geamurile usa da spre morminte.

Trugurile trucerilor reînviu. Ascultăm între cer și pămînt secretile amare ce se scurg întepant. Spălăturile de pe picioarele sorilor înmărmuresc în rouă pe rînăla planelor.

winzarea de frate

— Fereste-ne Doamne, pre noi și nu ne duce în ispită! cîntă pe nas Răspopitu.

— Dar de întîrziat de ce-ai întîrziat? Că trecură zilele și nu mai stiam ce-i cu tine...

— Pînă s-a scremut negustorul, pînă a vrut! zise senin Sirbu. Nu-i lucru ușor, ascultă-mă pe mine, frați mei. Cu o mină ar fi luat gal-bini, cu alta nu iar fi luat, că s-a obișnuit pe-aci, pe la noi, dar îl trage singele și ata la Levant...

— Duce-se pe pustii!

— Ia mai bine să bem aldăma-sul! se aruncă Stinguleasa, că mi s-a făcut sete de cînd stiam de vorbă și alte treburi n-avem.

Se aduseră oalele de pămînt și vinul și se aghesmîră pînă la miez de noapte.

Dintru toți, Ania era mai opărită.

— Gata, mine pentru oblaonele.

Îi părea rău că se despărte de un astfel de loc și-o încerca și o presimțire. Nu-i plăcea ochii lui Sirbu care bea ce bea și o pîndea cu privirile lui grele și tăioase, ca și cînd ar fi dezvelit-o.

— Cum facem? se mai sfătui Amza cu ai lui...

— Eu zic să se așeze întîi Ania să ia în primire, să facă rînduială, să dea de știre musterilor cam ce purici pastem și pe urmă să ne facem și noi într-acolo... zise Sirbu...

— Bine gândit, hotărî și Răspopitu.

— Preț de cită vreme ar trebui pentru toate astea?

— Ei, așa, cînd dă spicul zăpezii o să fim și noi la București. O să ne găsim niște gazde în barjere.

Noaptea n-o să vedă nimeni dacă ne-nuțim și mai uscam vreun butoi...

— Nici chiloman mare nu trebuie! făcu parca mîhnit Stinguleasa.

— Drept zici. Că mai avem treburi în județ, dar vine iarna și ne mai adunăm și noi de pe cele cărări. La primăvară om mai vede...

Planul nu era rău, dar omul obișnuit cu codrul cu greu se depinde la gînd să se trage pe vatră.

Hotărîră deci că Ania să plece în zori însoțită de Parpanghel și de Fira și ei să rămîni mai departe aici, pe urmă aveau să mai vadă ce era de făcut. Capitanul Sirbu mergea cu ei pînă întărea agia înscrișurile și pe urmă îi aștepta pe ceilalți, după ce le-ar fi găsit o gazdă cum trebuie.

Se culcară care pe unde apucară, pe la locurile lor. Numai Ania nu aștepta. O ardea un pojar și-o ținea un ofșat. Pe la cîntători Amza o întrebă:

— Ce-ai, miere, de nu aștepti, că mine drumu-i lung și greu...

— Mai nemica...

— Spune că te simt că-mi ascuni ceva...

— Nu-mi place! izbucni pe neașteptate miereca.

— Ce nu-ți place?

— Frate-tău de cruce. V-oți fi băut voi singele unul altuia, dar al lui e sursa...

— Nu răsti astfel de vorbe! Mi-ata în dreapta și la bine și la rău, și-ar da viața pentru mine...

— Desertăciune și îngimfare. Cit ești duș îmi umbli pe la zăvoare.

— Inchipuri...

— Cheamă-ți pe Scarlat să-ți spui...

Că el e nevoinat ca pruncul.

Lui Amza i se sui singele la cap. Se ridică într-un cot și-o privi cu silă. Apoi se îmbrăcă și își luă cîrta. Ocoli hanul, dădu de hrană cailor, destepă pe vizitii și cînd se făcu lumină bine îl chemă pe mezin la el.

— Scarlate, ia vin, mă, încoace...

Acesta era somnoroș, abia își deslăpă ochii.

— Vin, căpitane, stai o țiră...

Avea paic pe cap, că dormea într-un coșar, și căsca de ziceai că se surpă acoperișul.

— Mai repede că n-am vreme...

— Celălalt se apropie...

— Am sosit...

Erau singuri în curte. Cei din han abia se desțeptau din somnul de noapte.

— Auzi ce zice Ania, că aș avea un cocos în curte...

— De...

— Vorbeste, că-ți crăpă capul!

— Căpitane, astea nu s-treburi pentru un băiat cu cas la gură!

— Nu te mai scroame atît că te bag în pămînt!

— Nu-mi place ochii lui Sirbu, căpitane. E liboy și bețiv, cit lipsești striga la noi, iar la Ania se uita că la oala cu miere. Odăta i-a dat și-o palmă...

— Așa-i, Ania? o întrebă mai țtrziu, cînd urcă la ea în odăi.

— Așa-i!

— Și de ce crucea cui te-a închinat ai făcut?

— Vru s-o calce în picioare de furie,

dar se stăpîni pentru că-i auzeau ceilalți.

— Că n-am vrut să bag zîncanie între voi!

Bine-i și hotărî să meargă și el cu ea, să ia hanul în primire, spre bucuria neașteptată a lui Sirbu, care ațta aștepta.

Noaptea vînzării de frate fu mai încolo, prin murgul iernii când căzu prima zăpadă. Stăteau aciuți pe la hanurile mărginașe, cite trei la un loc. Noaptea, cînd și cînd se adunau în vechile odăi ale lui Kir Iani Pachită la cite un sfat. Hanul fusese spoiț și dichisit, arăta ca nou. Cercevele fuseseră date cu vopsea, unde mai puseseră Ania și niște perdeluți, cu funte, dăscușca era lungă. Încăperea miroase a ceară bună, arăă bine, și a gutui de toamnă. Hangița dăduse sfioră că s-au deschis jocurile și vestea iute se dusecă la La Neocul Cailor împărțea acum căimacul o miucere cu boiu, cum nu se mai văzuse. Treaba începuse să meargă, nu-i scoțeau banii afară din casă, dar nici să mori de foame nu se număra. Seakis, trșorul acela de la Stambul, se învoia cu Ania să aducă clientelă la pharasa, pentru că și lui îi mergea. La mesele unde nu se prăpădeau niscaj averi, se iscau ni paride mijlocii. Sosiră curind și oșenii agici, dichisiti și nu bată la ochi, puși de circ-serdarul famand, mai mult să cerceteze cum ar fi cînd ar fi. Hangița le dădu bacșurile cerute la cei ce făceau pe controlorii, nu bănui nimic. Așa că, pe la începutul viscolului celui mare din acel an, cînd se înfundară ulițele și crezură că nimeni nu o să-i mai găsească, Sirbu, care-și vedea de treabă cu sîrguință, socoti că ar fi vremea să-și lîne cîvintul față de stăpînire. În care scop, plecă cu Parpanghel și cu Mitruță după vin în județ, întorcîndu-se pe o vreme cîinească cu poloboacele pline. Le descărăcă în curte la han, cu grije, le coborîră în pînnițele de taină, zidiri osite după ce le învalouiseră în pata toale și desfură un butoișas pas anume deoparte pentru sufletul lor, că nu mai cheșuriseră de cînd pârșiseră codrul de la Răstoaca.

De cu seară, că era într-o luni, bățuseră oblaonele în asie și Fira cu al ei prețușieră bucatele. Ce nu făcuseră: gîni înbușite, rată pe varză, friptură și gîcă în aspici și salăți cu măsline. Curgeau ochii lui Parpanghel privind cele tocături și la urmă trîntură și-o mămăligă ruginită, cu coaja ca foaia de piele de vitel pe care se scriau pedepsele domestice. O începură cu rachiu și cu pește murat, cu brînză albă, ostoiță și cu ciorbă de poșă, apoi o dădură pe cele bunătăți iesite din mina Fierei, care ostenește cîind cu al ei la masă. Amza sedea în capul mesei, privind la tovarășii de petrecere. Nu-i veneau vorbele în gură și bău tăcut citiva vreme, deși ceilalți, la frunte cu Duduevici, povesteau de-ale lor din haiduce, pătășanii caraghioase de pe la jafurile taxildarilor și samesilor. Sirbu, așezat în dreapta, îi turna ager în ulci-că de pămînt și i se uita la ochi ca o căstătură se nu-l putea țineșea pe căpitanel haiducilor.

— Bea, Amza, că destul ne-o fi fost!

— Beau, Sirbul, de sufletul tău beau, să ști...

Ania îi privea pe amîndoi. În o-daia de petrecere se adunase funul să-l tai cu cutitul și luminările sfîrliau blind. Afară cădea ninsoarea molcom, așezînd zăpada strat peste strat pînă-n ferestri.

— Uită-tă noaptea! făcea vînzătorul, cîntînd cu grije în jur, să vadă dacă celălalt se năbătă...

Mincase bine, avea bărbia unșă cu grăsimic și bea cu sîrg ca să nu iște vreo bănuială. Vinul era bun, se așeza și el unde trebuie, îl înveselise. Cînd cădea în bardace scoțea o spu-mă albă și cînta parcă...

Amza, tot mîhnit, ros de bănuială și de o grije negră se hotărîse să-l scodolească pulpi pe Sirbu. Dovezi n-avea, dar preț mergeau toate cum trebeșie și nițică bănuială tot rămăse-se în sufletul lui. Ar fi fost bine să-l înghesușea la vreo vorbă, să-l facă să spuie cum stau matele în el, dar cum să arunci groaznicele vorbe fără să-l pierzi după aceea pe fratele tău de cruce de-ar fi fost cîștigi? Lăutari nu erau ca să-i puie să cînte și ei să dăntuie, să-l vadă pe Sirbu cum ar ține-o pe Ania de mijloc. De la o vreme acesta nici măcar în ochi nu i se mai uita, simțea că feneia îl prîșce căpitanelui și abia aștepta s-o judece singură, cînd nu mai sta lingă Amza.

Trecuse de miezul nopții și pe ma-

dar se stăpîni pentru că-i auzeau ceilalți.

— Că n-am vrut să bag zîncanie între voi!

Bine-i și hotărî să meargă și el cu ea, să ia hanul în primire, spre bucuria neașteptată a lui Sirbu, care ațta aștepta.

Noaptea vînzării de frate fu mai încolo, prin murgul iernii când căzu prima zăpadă. Stăteau aciuți pe la hanurile mărginașe, cite trei la un loc. Noaptea, cînd și cînd se adunau în vechile odăi ale lui Kir Iani Pachită la cite un sfat. Hanul fusese spoiț și dichisit, arăta ca nou. Cercevele fuseseră date cu vopsea, unde mai puseseră Ania și niște perdeluți, cu funte, dăscușca era lungă. Încăperea miroase a ceară bună, arăă bine, și a gutui de toamnă. Hangița dăduse sfioră că s-au deschis jocurile și vestea iute se dusecă la La Neocul Cailor împărțea acum căimacul o miucere cu boiu, cum nu se mai văzuse. Treaba începuse să meargă, nu-i scoțeau banii afară din casă, dar nici să mori de foame nu se număra. Seakis, trșorul acela de la Stambul, se învoia cu Ania să aducă clientelă la pharasa, pentru că și lui îi mergea. La mesele unde nu se prăpădeau niscaj averi, se iscau ni paride mijlocii. Sosiră curind și oșenii agici, dichisiti și nu bată la ochi, puși de circ-serdarul famand, mai mult să cerceteze cum ar fi cînd ar fi. Hangița le dădu bacșurile cerute la cei ce făceau pe controlorii, nu bănui nimic. Așa că, pe la începutul viscolului celui mare din acel an, cînd se înfundară ulițele și crezură că nimeni nu o să-i mai găsească, Sirbu, care-și vedea de treabă cu sîrguință, socoti că ar fi vremea să-și lîne cîvintul față de stăpînire. În care scop, plecă cu Parpanghel și cu Mitruță după vin în județ, întorcîndu-se pe o vreme cîinească cu poloboacele pline. Le descărăcă în curte la han, cu grije, le coborîră în pînnițele de taină, zidiri osite după ce le învalouiseră în pata toale și desfură un butoișas pas anume deoparte pentru sufletul lor, că nu mai cheșuriseră de cînd pârșiseră codrul de la Răstoaca.

De cu seară, că era într-o luni, bățuseră oblaonele în asie și Fira cu al ei prețușieră bucatele. Ce nu făcuseră: gîni înbușite, rată pe varză, friptură și gîcă în aspici și salăți cu măsline. Curgeau ochii lui Parpanghel privind cele tocături și la urmă trîntură și-o mămăligă ruginită, cu coaja ca foaia de piele de vitel pe care se scriau pedepsele domestice. O începură cu rachiu și cu pește murat, cu brînză albă, ostoiță și cu ciorbă de poșă, apoi o dădură pe cele bunătăți iesite din mina Fierei, care ostenește cîind cu al ei la masă. Amza sedea în capul mesei, privind la tovarășii de petrecere. Nu-i veneau vorbele în gură și bău tăcut citiva vreme, deși ceilalți, la frunte cu Duduevici, povesteau de-ale lor din haiduce, pătășanii caraghioase de pe la jafurile taxildarilor și samesilor. Sirbu, așezat în dreapta, îi turna ager în ulci-că de pămînt și i se uita la ochi ca o căstătură se nu-l putea țineșea pe căpitanel haiducilor.

— Bea, Amza, că destul ne-o fi fost!

— Beau, Sirbul, de sufletul tău beau, să ști...

Ania îi privea pe amîndoi. În o-daia de petrecere se adunase funul să-l tai cu cutitul și luminările sfîrliau blind. Afară cădea ninsoarea molcom, așezînd zăpada strat peste strat pînă-n ferestri.

— Uită-tă noaptea! făcea vînzătorul, cîntînd cu grije în jur, să vadă dacă celălalt se năbătă...

Mincase bine, avea bărbia unșă cu grăsimic și bea cu sîrg ca să nu iște vreo bănuială. Vinul era bun, se așeza și el unde trebuie, îl înveselise. Cînd cădea în bardace scoțea o spu-mă albă și cînta parcă...

Amza, tot mîhnit, ros de bănuială și de o grije negră se hotărîse să-l scodolească pulpi pe Sirbu. Dovezi n-avea, dar preț mergeau toate cum trebeșie și nițică bănuială tot rămăse-se în sufletul lui. Ar fi fost bine să-l înghesușea la vreo vorbă, să-l facă să spuie cum stau matele în el, dar cum să arunci groaznicele vorbe fără să-l pierzi după aceea pe fratele tău de cruce de-ar fi fost cîștigi? Lăutari nu erau ca să-i puie să cînte și ei să dăntuie, să-l vadă pe Sirbu cum ar ține-o pe Ania de mijloc. De la o vreme acesta nici măcar în ochi nu i se mai uita, simțea că feneia îl prîșce căpitanelui și abia aștepta s-o judece singură, cînd nu mai sta lingă Amza.

Trecuse de miezul nopții și pe ma-

dar se stăpîni pentru că-i auzeau ceilalți.

— Că n-am vrut să bag zîncanie între voi!

Bine-i și hotărî să meargă și el cu ea, să ia hanul în primire, spre bucuria neașteptată a lui Sirbu, care ațta aștepta.

Noaptea vînzării de frate fu mai încolo, prin murgul iernii când căzu prima zăpadă. Stăteau aciuți pe la hanurile mărginașe, cite trei la un loc. Noaptea, cînd și cînd se adunau în vechile odăi ale lui Kir Iani Pachită la cite un sfat. Hanul fusese spoiț și dichisit, arăta ca nou. Cercevele fuseseră date cu vopsea, unde mai puseseră Ania și niște perdeluți, cu funte, dăscușca era lungă. Încăperea miroase a ceară bună, arăă bine, și a gutui de toamnă. Hangița dăduse sfioră că s-au deschis jocurile și vestea iute se dusecă la La Neocul Cailor împărțea acum căimacul o miucere cu boiu, cum nu se mai văzuse. Treaba începuse să meargă, nu-i scoțeau banii afară din casă, dar nici să mori de foame nu se număra. Seakis, trșorul acela de la Stambul, se învoia cu Ania să aducă clientelă la pharasa, pentru că și lui îi mergea. La mesele unde nu se prăpădeau niscaj averi, se iscau ni paride mijlocii. Sosiră curind și oșenii agici, dichisiti și nu bată la ochi, puși de circ-serdarul famand, mai mult să cerceteze cum ar fi cînd ar fi. Hangița le dădu bacșurile cerute la cei ce făceau pe controlorii, nu bănui nimic. Așa că, pe la începutul viscolului celui mare din acel an, cînd se înfundară ulițele și crezură că nimeni nu o să-i mai găsească, Sirbu, care-și vedea de treabă cu sîrguință, socoti că ar fi vremea să-și lîne cîvintul față de stăpînire. În care scop, plecă cu Parpanghel și cu Mitruță după vin în județ, întorcîndu-se pe o vreme cîinească cu poloboacele pline. Le descărăcă în curte la han, cu grije, le coborîră în pînnițele de taină, zidiri osite după ce le învalouiseră în pata toale și desfură un butoișas pas anume deoparte pentru sufletul lor, că nu mai cheșuriseră de cînd pârșiseră codrul de la Răstoaca.

De cu seară, că era într-o luni, bățuseră oblaonele în asie și Fira cu al ei prețușieră bucatele. Ce nu făcuseră: gîni înbușite, rată pe varză, friptură și gîcă în aspici și salăți cu măsline. Curgeau ochii lui Parpanghel privind cele tocături și la urmă trîntură și-o mămăligă ruginită, cu coaja ca foaia de piele de vitel pe care se scriau pedepsele domestice. O începură cu rachiu și cu pește murat, cu brînză albă, ostoiță și cu ciorbă de poșă, apoi o dădură pe cele bunătăți iesite din mina Fierei, care ostenește cîind cu al ei la masă. Amza sedea în capul mesei, privind la tovarășii de petrecere. Nu-i veneau vorbele în gură și bău tăcut citiva vreme, deși ceilalți, la frunte cu Duduevici, povesteau de-ale lor din haiduce, pătășanii caraghioase de pe la jafurile taxildarilor și samesilor. Sirbu, așezat în dreapta, îi turna ager în ulci-că de pămînt și i se uita la ochi ca o căstătură se nu-l putea țineșea pe căpitanel haiducilor.

— Bea, Amza, că destul ne-o fi fost!

— Beau, Sirbul, de sufletul tău beau, să ști...

Ania îi privea pe amîndoi. În o-daia de petrecere se adunase funul să-l tai cu cutitul și luminările sfîrliau blind. Afară cădea ninsoarea molcom, așezînd zăpada strat peste strat pînă-n ferestri.

— Uită-tă noaptea! făcea vînzătorul, cîntînd cu grije în jur, să vadă dacă celălalt se năbătă...

Mincase bine, avea bărbia unșă cu grăsimic și bea cu sîrg ca să nu iște vreo bănuială. Vinul era bun, se așeza și el unde trebuie, îl înveselise. Cînd cădea în bardace scoțea o spu-mă albă și cînta parcă...

Amza, tot mîhnit, ros de bănuială și de o grije negră se hotărîse să-l scodolească pulpi pe Sirbu. Dovezi n-avea, dar preț mergeau toate cum trebeșie și nițică bănuială tot rămăse-se în sufletul lui

Existența reală și imaginara a lui

GIB I. MIHĂESCU

Este Gib I. Mihăescu un autor durabil (măcar într-o parte a operelor) sau uitarea de care se bucură astăzi apare îndreptățită? Căzută lui are asemănări cu acela al lui Cezar Petrescu: scriitor de mare succes în timpul vieții, el n-a reușit să se păstreze la fel de viu și în memoria urmașilor, care-l văd ca autor al unei singure cărți, *Rusoica*. Recitindu-l, am descoperit însă că *Rusoica* nu e singura operă viabilă, că nevelul și romanțelul nu creat un stil. Acolo unde s-a realizat, Gib I. Mihăescu poate sta alături de Camil Petrescu și de Hortensia Papadat-Bengescu: în câteva nuvele, în *Rusoica*, poate în *Donna Alba*. Numai că pentru a-l redescoperi în acestea, trebuie să ignorăm în celelalte: Gib I. Mihăescu este dintre scriitorii care n-au nevoie de toată opera spre a exista, de *Rusoica* și de *Femeia de ciocolată*, pentru care opera în total e sintezată. El e, cu alte cuvinte, un autor nepotrivit pentru o monografie. Cu puține excepții, ceea ce a lăsat el în urmă în afara volumelor de nuvele nu mai poate fi citit, dintre romane, *Bratul Andromedei* e o carte de început (nefiind o scriere satirică, ci obiectivă, tipurile sunt totuși schematice și caricaturale). *Zilele și nopțile unui student indonezian*, una aproape triviale. De vină e, mereu, mediocritatea conștiinței artistice a scriitorului. De la un judecă după ideea pe care bânțuie că o are despre literatură, Gib I. Mihăescu ar fi un Romulus Diana oarecare. Opera s-a împotrivit însă creatorului ei, înfrângându-l de câteva ori: răspunzător, surlător și numai de ceea ce e caduc în ea, nu de ceea ce e durabil sau, cum spunea Gide, de partea scribului, nu de partea lui Dumnezeu...

Desi, ca și Camil Petrescu, autorul *Rusoica* folosește aproape numai povestirea la persoana întâi, între biografia lui și operă nu e decât răscolul o coincidență și doar primele nuvele de la *Luca*, *Sbrârcatul sau Gindirea* pot fi cu adevărat transcrieri unor întâmplări trăite de autor. Abia întors de pe front, debutantul continuă să fie obsedat de experiența lui de război. O povestire recumpune într-un stil avar atmosfera din linia întâi: melancolia apăsătoare a oamenilor aflați necomunici sub focul inamicului. Viața în tranșe, locurile prăstioase, stérpe, cu pământ „gălbui” și curiuri de abuză ca solul lunar. Alta schițază (ca o notă de trivialitate nu absența nici mai trziu din nuvelele importante ale scriitorului) portretul unui Svek caricatural. În *Război* bânțuie tema *Troiei*, una din nuvelele cele mai bune din epoca matrității: un locotenent, un sergent și un soldat se răzcesc, pe un viscol de noaptea, în timp ce căutau să refacă legătura pierdută. Hi aduce înapoi soldatul — socotit produsul unității — luându-se după cum bătea vântul. Mai caracteristic, pentru că pornește de la niște obsesii și halucinații, snt povestirile cu care Gib I. Mihăescu începe colaborarea la *Gindirea*. Se observă numai deodată în aceste măsură în care majoritatea personajelor scriitorului trăiesc în imaginație. Căpitanul din *Cei din urmă*, înnebunit de frig, își silește compania la o retragere forțată, fără să țină seamă de obsecula soldaților. Lui i-a intrat în cap că oamenii nu mai se prefac obșiți pentru a se preda următorilor cu comandant cu tot. Un alt personaj, soldatul Mocanu, e persecutat de imaginea nevastă care se lasă cucerită de un neam. Povestirile se sprijină pe această tensiune: între real și imagină, între ceea ce se întâmplă cu adevărat și ceea ce își închipuie el și ce se întâmplă. În *Retragerea*, din tensiunea acestor planuri autorul scoate un interesant efect psihologic. Un soldat răzlețit de unitatea lui care adăpost un femei al cărei bărbat este și el pe front. Imprejurarea îl face să se gîndească la nevasta-sa, singură acum în țara ocupată. În mintea lui se produce o substituție de roluri, el devine strălucit ofițer în cea de-a nevasta lui. Încercând să o alinași pe femeie, are toată vremea în fața ochilor imaginea celeilalte, rezistența ei îl bucură — și firește îl înfrîng — slăbiciunea ei la un moment dat îl face să o batjocorească în crizme. ca și cum ar răzuna necredința proprii nevaste. Se înțelege, aceste povestiri, ca și altele din epoca începuturilor lui Gib I. Mihăescu, sint încă singure, scrise mai ales rău, fără subtilitate, și e îndoielnic că cineva ar fi putut bîntui în ele înclinațiile ulterioare ale autorului.

Cine cunoaște biografia și opera lui Gib I. Mihăescu își da numai de seama că există între ele o nepotrivire, nu o disproporție ca la Sadovanu, unde opera complesete orice experiență anterioară, dar o viață banală, lipsită de eveniment, se întindește cu o operă plină de evenimente neobișnuite, senzaționale, o viață în care căutam zadarnic neputerul, aventura, cu o operă permanent tentată de neprevăzut, de aventură. De ce revanșă a scriitorului asupra omului, a operii asupra vieții? Desigur, dar nu numai atât. Dacă un scriitor și-a scris opera conștient, atunci intențiile lui ne-ar fi de ajuns, dacă opera ar fi oglindă a existenței — transpunere în formă a creației. Dar noi știm astăzi că o operă nu este o structură finită, analizabilă, ci un proces, o mișcare deschisă, un raport între creator și ceea ce el creează, altul decât o oglindire, altul decât o transfigurare: o transformare reciprocă. Expresie onorată, opera rămîne fundamental creată.

Aprape toate nuvele lui Gib I. Mihăescu cunosc o evoluție între realitate și imaginație, aprape toate au un conflict „psihologic”. Cu alte cuvinte, în or-

dinea realului nu se întâmplă nimic, sau prea puțin, dar închipuirea personajelor dă neîntipăriilor proporții extraordinare. În *Retragerea*, Velovan se teme că Arina va muri (în urma unui avort clandestin) și se visează vizitat de oamenii legii, interogată, arestat. În *Așteptarea*, Damian o așteaptă pe Lelia care vine de mai multe ori fără să se adevărată năvălita. Personajele lui Gib I. Mihăescu au, toate, tendința de a se refugia în via, în imaginație, adevărata lor viață fiind aceasta. Șeful gării din *Semnele lui Dumnezeu* așteaptă cu acceleratul pe Frostica, fata lui. Cum i se bate ochiul sting — venimul lui aducător de amaroc — el e obsedat de ideea unei catastrofe, imaginația i se aprinde și o vede pe Frostica murind în tren, trenul oprit în câmp, pe șerghi înșurșurii. În planul biografic și în liber alți trei și probabil catastrofa va deveni reală. Curios este că personajul nu se poate sustrage obsesiei lui; el se abătușează obsesiei mai puternice decât realitatea. Într-un roman cum e *Bratul Andromedei*, eroul va fi de asemenea un visător. Lipsit de viziune practică, comparându-se cu N. H. al lui Sebastian (ce care are și alte conștințe) înalte spre a se uita pe cer sau controlând un „perpetuum mobile”, Lucea, această imaginație e mai răzătoare pentru Andrei Lucea decât lumea reală. În trei din nuvelele remarcabile ale lui Gib I. Mihăescu, izbitoare este, înainte de toate, credința personajelor în plămășurile minții lor, convinserea cu care le iau drept realitate. În *Retragerea*, boierul Glogovan trece cu ușurință prin pădurea dintre omni și oras, aducându-și deodată aminte de zvonul că la pădurea s-a răfuit niste bandiți. El își imaginează un atac posibil și pe soția lui, Fantoaia, cîștind victorii în război. Pentru Fantoaia care trăiește într-un regim normal, tulburarea lui Glogovan pare inexplicabilă, ea luînd-o drept ceea ce era, o abstracție. Întrebat cum s-ar comporta într-o astfel de împrejurare, răspunde cu o cochetărie care-l scoate din fire pe Glogovan, pentru că el crede cu tărie în fanteziile lui. Laerul cel mai așteptat acum se produce: bandiții opresc deșagul și batjocoresc pe Fantoaia. Întreținerea nu este o năvălă avînd ca țintă gelozia (aceasta rămîne secundară), ci eventualitatea care se confirmă, obsesia care silește realitatea și l se supună. Închipuirea personajului este atît de puternică încît ea devine sub ochii noștri adevărată. Relatarea se menține mereu pe aceste două planuri, fragmentarea lui Glogovan fiind pusă față-trope de contradicție, care o face absurdă, și în linia copilului în pădure, cu fanteziile lui imense, pentru că pînă la urmă ceea ce pare de domeniul irealului s-a devenit reală. Autorul analizează degradarea în trepte a închipuirii, pînă la a lua forma realității. Ceea ce doboșește pe autorul *Rusoica* de Camil Petrescu sau de Hortensia Papadat-Bengescu sub raportul analizei este că el nu analizează niște cazuri de conștiință, adică lelu în care realitatea se modifică în conștiință. Fie că e o gelozie, fie că e un complex de inferioritate, fie că e un sentiment de ură, totdeauna punctul de plecare este la cei dinți o stare sufletească sau de conștiință posibilă. La Gib I. Mihăescu această stare inițială e de obicei absurdă, scriitorul observînd nu evoluția de la normal la absurd, de la real la imagină, ci, dimpotrivă, confirmarea absurdității de către realitate, modul în care obsesia are și-și creează o lume adevărată în sine și încearcă să se încadreze așteptării eroului principal în stare să creeze realitatea, vizul și realitatea neastînd pe același plan, nici altfel, nici confundându-se, vizul are totuși asupra realității, el impune o realitate care se confirma. Doctorul Calomir și-a pierdut nevasta, pe frumoasa Natalia Alexandrova, în timpul războiului. După trecerea multor ani, află întâmplător de existența unei dănușoare colohre cu exact nume și față să se asigure dacă o vorba de una și aceeași persoană. El știe de o mie seamă află puțin deosebită genunchiului, dar nici unul dintre cele care s-au văzut o dată de Natalia nu l-a remarcat. Doctorul va pleca prin urmare el însuși să o cunoască pe dănușoara. O găsește și nu are nici o îndoielă că e nevasta lui: i se spune că oriunde poate ajunge la ea propunând un intermediar o simplă asociere de sunete. Doctorul se abătușează într-o bucurie de a o fi găsit și suferința de a fi descoperit decădrea, între dorința de a fi cu adevărat ea, cea căutăta, și dorința de a se fi înțeles. Dănușoara nu-l recunoaște însă își arată recunoștința fără semnul bănuții. Doctorul e zguduit, dar pricepe brusc că totul a fost doar un vis în preajma plecării. Dar pentru a nu rămîne nesatisfăcut, dorința astfel amîguită o învle pe adevărata Natalia Alexandrova sub chipul unei biete arătări în zădărie; femeia își plutea virtutea și de data aceasta doctorul ar voi să fie numai un vis, dar nu se mai poate: vizul și-a născut realitatea. Înțelegînd ce se întâmplă cu el, Natalia pleacă din nou, nu fără a lăsa pe spatele propriii fotografii (păstrate de el) semnul îndubitabil al trecerii ei pe acolo. Doctorul va alerga în căutarea ei. Ne aflăm oricum în situația de la început: doctorul decise să și găsească nevasta. Dar la început care numai un vis, căruia el îi dădea ascultare, acum vizul a devenit realitate. În sfîrșit, în *Troia*, balcanizările dănușului Pălașia, surprins cu alți doi soldați de un viscol, într-o păturare, în locul oricărei realități. Dănușul vede de dezlăușirea naturii o învelțare a dracilor cu sfîrșit. El are viziunea prăbușirii imperiului creștin în imagini de apocalipsă populară. Dănușul, al cărui nume chiar sugerează pâlălia închipuirii, și tovarășii lui, dau loc unei troie ca să se încălzească și, fiind atacați de

lup, cred într-o pedepșă a Hristosului răstignit pe troia arșă. Aici planul imagină are absorbit cu totul pe celălalt: personajul crede în fanteziile lui pînă la a nu mai face nici o deosebire. Dar alături — unori în același timp — personajele nu se încadrează cu totul viselor lor, păstrează o rezervă, o îndoielă chinătoare de realitatea acestor vise. Nevoia de a visa se umeste cu spaima că totul se va spulbera. În *Frigid*, nevasta tină și un băiețel își așteaptă iubitul, singura la conac, într-o noapte de iarnă. Frica de consecințele gestului, urletul haitei de cîini pe care bărbatul strîn îl amăgește spre a putea pătrunde în curte, iatacăr vădit de patima îndrăgostitului nepotrivit alunga nelămurită. Eroina e stăpînită de o supășă, de obsesia Necunoscutului din jur, a Frigidului de afară. În *Păun*, Emilian face o legătură irațională între o pisică silbatică și eruda, cîștăiat pe lângă castă, și viața unui frate bolnav. Alungă pizica, fratele său moare, ca și cum spulberarea închipuirii o determină pe aceea a realității. Curios este că Emilian se așteaptă oricum la această armare, și-o închipuie posibilă; și iată că se devine adevărată. Bolnav din *Poarta de fier* își imaginează o noapte întregă totuși obsesivă pe ce-rea lui Gib I. Mihăescu. El își pedinește via, în imaginație, existența, prefăcînd-o după dănușul, vedelită și a spiritalității neșomne. Se abandonează închipuirii, dar mereu cu temeră că închipuirea lui va trăda: cred în visele lor și se îndoișcă de ele. Obsesivii lor sint mai puternice decît realitatea, dar niciodată personajele lui Gib I. Mihăescu nu găsesc în obsesii liniște; dimpotrivă, o sublinie-

secretă. De aici provine tensiunea permanentă dintre real și imagină, dintre existență și proiecta în via, dintre ceea ce sint și ce vor să fie personajele scriitorului. Pentru că fiecare s-a visat măcar o dată călăre al noaptea al Bagdadului. Dar nu este acesta chiar raportul dintre autorul însuși și opera lui? Nu reprezintă pentru Gib I. Mihăescu propria operă ceea ce pentru personajele lui sint construcțiile lor imaginare, stîrnind tuturor posibilităților. *O mie și una de noapți* ale lui? Nu se visează el în fiecare din aceste noapți, în fiecare operă, călăf al Bagdadului? Nici el nu trăiește cu adevărat. Bolnav, scrie culcat, sprijinîndu foile de un carton lipit pe piept: lipsa de „biografie” este evidentă. Ga Andrei Lucea e un pasionat de astronomie și își umple casa de lunete spre a contempla cerul. Astronomia fiind mijlocul pasiv de evadare din existență, literatura va deveni mijlocul activ. El nu e, ca eroii lui, numai călăf de noaptea, decit, poate, el și singurele universul nesfîrșit cu privire: în operă el își creează singur modul de a fi calăf, după voie. Ceea ce pentru eroii lui e o întâmplare fericită, unori ireparabilă, devine pentru el patina de a fi calăf de elto ori vrea, pentru că el al singur se dovedește în stare să creeze *O mie și una de noapți* de libertate. Imaginîndu-și un univers, posedînd un univers, el se lasă condus de închipuire cu plăcere și încredere, dar și cu neliniște, pentru că el știe că la capătul puterii lui de a crea alte și alte lumi fabuloase, la capătul celor o mie și una de noapți, îl așteaptă, ca pe Sheherazada, moartea. Desigur, moartea lui ca însă; opera îl practicitește. Nu pe Sheherazada, roaba lui, a lăsat o la urmă eșal, ci pe Sheherazada cea devenită poveste, cele o mie și una de noapți ale ei.

Întrud cu eroii lui în nevoia de visare, de creație, Gib I. Mihăescu se deosebește de ei prin conștiința visului, a creației. El știe că el știe că el știe, dar de ce adevărat și ab. De aceea autorul are o detașare pe care per-

sonajele n-o au: acceptul literaturii ca pe unica șansă de a se salva, el se lasă conștient în voia iluziei, o împinge omni dincolo de marginea admision. Opera lui Gib I. Mihăescu este expresia acestei mișcări exagerate de libertate: așa se explică multe situații incredibile, loviturile de teatru, răsturnările, nepervezul. În *Zilele și nopțile unui student indonezian*, scriitorul își compune o masă ideală: Mihnea Băiatul este el însuși într-o variantă perfectă. În general, reprezentîndu-se astfel, autorul se idealizează, transferînd asupra personajului, Ragaic din *Rusoica*, Sava Manaru din *Luca*, *Grandiflora*, Mihail Aspru din *Donna Alba*, ceea ce el își lipsește. Este și aici o eliberare: virilitatea personajului și aventurile lui satirice sete de viață și de aventură a autorului. La nivelul de joasă literatură e pentru Gib I. Mihăescu o simplă compensație. Exceple, cunoscută lipsă de gust a scriitorului, sint o dificultate serioasă. Jocul, eric joc, își are regula lui. Acceptînd sau refuzînd puterea ficțiunii, autorul trebuie să rămîni totdeauna în afara ei. Este un substrat ironic, un ton în nuvelele cele mai bune, cu toate momentele dramatice, cu totul patetismul. Cînd nu, melancolice conștiințe estetice, a scriitorului se răzbuie. În *Tăbulul* (ca să aleg un exemplu din volumul), erica din iubire a lui Marius ca și complicația zădărnă a Arianei, ar avea un sens dacă ar fi numai închipuire de Moris, nelimpătă. Autorul însă nu se decide de eroul lui decit pe jumătate: scena omorului, înțelegerea mută a Arianei cu tabloul primului bărbat, sint motive de comedie luate în serios, și nuvele capătă un caracter teribil de romanțios. În *Luca* (care a scandalizat pe E. Lovinescu, plină într-adevăr de trivialități) substratul ironic e mai evident, ca și în *Luca*, *Grandiflora*, aceasta îrșii o nuvelă remarcabilă. Începutul nu se lasă să bânțuie nimic: Sava Manaru, boierul într-un orășel cu podgorii, e înțeles de nevastă cu podgorii, e înțeles de nevastă cu podgorii, e înțeles de nevastă cu podgorii, e înțeles de nevastă cu podgorii. Scena are loc în grădina de vară la „Grandi-

flora” a domnului Alexandru Coșogel. Sava, rămas singur cu Ramura, după scurțarea cu subnețelele a amilor, pretinde a fi discutat cu Sofia despre iubirea ei pentru Ramura. Sava spune mîncîna și așteaptă cu simlele răzînd de erotic ca celălalt să trăgădănească, să se mîne. Dar Ramura ține și Sava bulșug. Nu numai că el și obi martori vorbim și discutați: gurel grădini se prăbușesc treptat sub greutatea prieteniei, curioși, oșcoși de puterea reală. Sub ochii celor doi ies la iveală capete, eronici, se aprind năni, pînă, văzînd stîngăria regel, apoi atîtăni cu dănușul atîtăni în palma o ryp la fugă prin bălăni. Japinea îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap să-l înlocuiească totuși ca să dănușul de nevastă Sofia să spre a se deșeri și toate femeile sint la fel. Anca amănunțit elocvent în senul viziunii lui Gib I. Mihăescu: nevastă-mă răbunare a lui Sava e o fantezie a personajului și un mod secret de a se juca al autorului. Sava devine un Don Juan, căruia toate femeile îl vad la picioare. Fantezia îl face pe Sava să se gîndească la o răbunare generoasă: el își pune în cap

CONFLUENȚE

ITINERARIILE POEZIEI

Intr-un dialog critic cu Vladimir Streinu asupra poeziei, publicat în *Gazeta Literară*, reducem orientările principale ale actualui poezic, prin raportare la două coordonate: *poezia-cunoaștere prin limbaj* și *poezia-indemn la acțiune*, prin dinamismul atitudinii militante.

O confirmare directă, izvoită dintr-o perspectivă personală, ne oferă, recent, Rafael Alberti, în numărul din iulie-august al revistei *Europe*. (vd. articolul semnat de Max-Pol Fouchet, *Hommage à Alberti*, p. 193 și urm.).

"Poezia mea, ca a tuturor celorlalți poeți, este răsfingerea epocii teribile și grandioase, pe care o trăim. Ea îndină când către garoafă, când către așchii răbii. În mod spontan, în-aș apropiu mai degrabă de garoafă. Îmi este neapăs mai plăcut să contemplu morii, marca, copaci sau flori, decât să minuiesc un itaigan. Dar sint zile — vai! prea numeroase — în care singurul fapt de a deschide o gazetă îmi răscolește singele și în care poezia mea nu este decit ascuțit, sălbatică mușcătură sau supremă băjocură".

Năzuința către cunoaștere devine, la poetul spaniol, contemplativ; atitudinea militantă este însă aceeași. Cele două orientări vor coincide cu formele aparent divergente ale actualui poezic, așa cum acesta a fost definit, prin operele lui Mallarmé sau Valéry și prin poezia militantă a timpului nostru.

Poezia-cunoaștere este o *recreare a universului prin limbaj*, adică a întregului de tehnici spirituale și de expresie, prin care realitatea exterioară și lăuntrică a poetului se definește, cu ajutorul Cuvintului. Poetul stabilește între realitatea sensibilă și propriile adăncuri correspondente și analogii; asiștam în o transmutație a universului prin valorile sugestive ale cuvintului. Atitudinea mentală a poetului presupune rigoare, disciplină, ascză; limbajul obișnuit, cu valoare utilitară, de comunicare între oameni, este depășit; poetul creează, după expresia lui Paul Valéry, "un limbaj 'nălăuntrul unui alt limbaj', epurat, expresiv, concentrat; poemul apare astfel ca un termen al unui lung proces de elaborare. Opera poezică nu este, în acest caz, o expresie directă a unui fond emotiv ce se mărturisește total și se înfăptuiește spontan, ci ca un rezultat ultim al unei experimentări spirituale și verbale. Credința că această formulă poezică aparține exclusiv culturii occidentale ale ultimelor două secole este greșită. Alte culturi, cu deosebire indiană, chineză și japoneză, au dezvoltat deopotrivă, în elaborarea actualui poezic, rigoare mentală și prelucrarea cuvintului. Între Mallarmé și Basho, între tehnica poezică europeană și poezia *hai-ku* japoneză, se stabilește, printr-o convergență necesară, excludind o influență directă, similitudini.

Termenul ultim al acestei poezii-cunoaștere este astfel, după cum am formulat procesul în lucrarea noastră, *Poezia, mod de existență*, prezentată recent Editurii pentru literatură, o recreare a universului, prin limbaj.

Se poate, fără îndoială, distinge, înălăuntrul cadrului mare al poeziei-cunoaștere, o expresie a unei stări de suflet, în care actual poezic nu mai apare ca rodul unei prelucrări savante și de mare rigoare, ci ca o elaborare spontană, a spiritului creator. Cunoașterea prin verb este și de data aceasta vădită, cu deosebire că acestuia eade mai mult pe revelarea stărilor interioare, decit pe inventivitate verbală.

Între cele două familii poezice, — poezia-cunoaștere prin limbaj și poezia-sentiment — separația nu este totală. Ne aflăm mai degrabă în fața unor poziții teoretice, realizate în formulelor lor înaintate și exclusive de către poeți, ducind până la ultimele lor consecințe un anume proces de creație; clasificatia este aproximativă și nu statornicește între cele două formule poezice, poziții ireductibile: Edgar Poe, teoreticianul raționalist, vadește în poemul său o inspirație fantastică; Valéry a putut fi numit "poet fără voce", iar romanticii germani au ajuns la o mare rigoare a expresiei. Cele două orientări aparent divergente se unesc în efortul de cunoaștere, prin mijlocirea limbajului.

Pentru cel de al doilea mare itinerar poezic, al poeziei-militante, cuvintul nu mai este un instrument de cunoaștere, ci un mijloc de acțiune. Poetul acestei orientări subliniază semnificația de determinare către act, de indemn la acțiune practică, a cuvintului. Orientarea își află în timpul nostru expresia într-o numeroasă categorie de poeți, care subliniază semnificația etică a poeziei: poezia este datoric, expresie a simțului de responsabilitate morală. Pentru acești poeți, omul nu se află numai în fața universului și lucrurilor; el trăiește mai cu deosebire între oameni, participă la viața lor; va trebui, așa dar, să contribuie la liberarea lor de sub servituzi: "Poetul este cel care inspiră (pe alții), mai mult decit este inspirat", va scrie Paul Eluard, iar Armand Monja, în numărul din martie 1966 al revistei *Europe*, va observa: "Cu cit un poet participă mai mult la lume, cu atât ia parte mai mult la viața oamenilor și cu atât are o mai mare responsabilitate", precizare urmădită de un citat din Aragon: "A fi poet, a te hotărî și fi poet, creează unui om îndatoriri (...). Nu este vorba (pentru un poet) de a place (altora), ci de a lua o hotărîre, privind realitatea adincă a vieții".

În fapt, distincția între poezia-cunoaștere și poezia-acțiune, nu are decit o valoare foarte relativă: poetul militant cunoaște și experimentează prin verb, după cum poetul călăuzit către cunoaștere îndeamnă la acțiune. Poezia, act de creație unic, are fete multiple, pe care, pentru comoditatea definiției, le-am redus la cele mai semnificative. Vom afla astfel în opera marilor poeți o îmbinare a cunoașterii, cu îndemnul către act. În cel de al doilea *Fașnet*, de pildă, muzica și experimentarea verbală, lumea de simboluri conducând la o apropiere a adincurilor lumii, se îmbină cu Fapta.

Cunoașterea și acțiunea sint, în adevăr, datele fundamentale ale vieții omenești. Fiecare act uman, și cu deosebire limbajul, va experimenta, într-o strînsă corlație, cele două călăuziri vitale, deci cu accent diferit, pe una sau pe alta din aceste orientări, după fire individuală, moment al existenței, sau oportunitate a condițiilor exterioare. Vom înțeli astfel, în opera celor mai interiorizați dintre poeți, chemarea ieșirii din sine și apelul libertății:

"Ha! und dort in wolkenloser Ferne / Wink auch mir der Freiheit heilig Ziel! (Hölderlin, *Hymne an die Freiheit*; "Și acolo, în depărtările senine, sint, la rindu-mi, chemat de năzuința sfintă a libertății!")

Mai lămurit însă decit în operele poetice se va vădi această îmbinare necesară a îndoitei orientări a poeziei către cunoaștere și către faptă, în formulările doctrinale ale poetilor. Vom surprinde, de bună seamă, pe cititorii, arătînd că cel mai prominent dintre teoreticienii poeziei militante, alături de poezia-cunoaștere și profetism, a fost... Rimbaud. În adevăr, faptul apare cu claritate, subliniat fiind stăruitor, în scrisoarea poetului adresată lui Demeny, la 15 mai 1871, cunoscută sub numele de *Lettre du Voyant*.

În această scrisoare, Rimbaud arată indoiul rol al poetului: de cunoaștere prin profetism, dar și de atitudine prometică, deschizînd omenirii noi pîrții, prin limbaj: "Prin urmare, scrie Rimbaud, poetul este un zăpitor al focului! El este înărcinat (pentru aceasta: I. B.) de omenire" (...). Poetul va defini cantitatea de necunoscut izvorînd în epoca sa din sufletul universal: el va da mai mult decit formula gîndului său, decit adnotarea *metrului către Progres*. Enormitate devenind normă, acceptată de toți oamenii. (Poetul) ar deveni, în adevăr, un *multiplicator al progresului!*" (subliniat în text).

Poezia-profetism, poezia-limbaj, poezia-descoperitoare de necunoscut, dobîndite, așa dar, în concepția lui Rimbaud și o funcție socială, de promovare a progresului (vedere formulată și de Victor Hugo, care va scrie, la rindu-i: "arboarele sînt al Progresului — tot cu majusculă — se va înălța"). Și pentru a accentua și mai mult această idee, Rimbaud va adăuga:

"Arta eternă și-ar avea funcțiile sale, căci poezii sint cetățeni. Poezia nu va mai ritma acțiunea; ea o va anticipa" (subliniat în text: *elle sera en avant!*).

Prin urmare, poezia are, în concepția lui Rimbaud, alături de cunoaștere, un rol social bine definit: de indemn la acțiune, la faptă!

Structura complexă, de cunoaștere și acțiune, a actualui poezic nu este un rod tardiv al evoluției literare și nu este caracteristic doar timpului nostru. Sub forme diferite, poezia a exprimat aceleași funcții psihologice primordiale, încă din faza preistorică, par orală, o obrijilor. Poezia magică, sau poezia întovărășind acțiunile muncii, vădite și astăzi la popoarele zise primitive, au îmbinat aceste caractere, aparent anitetiche, dar armonizîndu-le într-o atitudine unitară a omului în fața universului. Filiera poate fi urmărită în neștrăbuită și continuitate, în lungul evoluției istorice a tuturor culturilor: este de altminteri sarcina pe care ne-am luat-o, în lucrarea menționată. Cu deosebire poezia-acțiune a alcătuit una din constantele temelurilor poezice: prin descîntec propitiatoriu și acțiune magică, poezia a avut totdeauna, prin mijlocirea sugestiei, o influență imediată și efectivă asupra sufletului uman, în lupta cu lumea și animalele; nici o acțiune omenescă — vinătoare și război, mai ales — cu deosebire în timpurile preistorice, nu era întreprinsă fără o invocare, prin ceremonial magic sau religios, prin formule verbaice de încurajare, ritmate sau asonante: poezia didactică din *Munștii și sîtele* lui Ilesio, *Georgica* lui Virgiliu, *Pastoralii* lui Ovidiu din Cilicia, erau îndemnuri la activitate practică, de modificare a lumii, sau de propensiune la act; epopee eroice reprezentau prin descriere și evocare, mijloace de învigorare a curajului civic; satira, epigramele sau fabulele vădeau, sub alte incidente, o acțiune etică și socială, directă sau indirectă.

Astfel, în lungul evoluției culturilor, poezia a prezentat totdeauna o îmbinare a orientării cunoașterii prin limbaj, cu aceea a determinării către act.

Poezia sumeriană, de pildă, conține deopotrivă o mărturie a unei viziuni cosmologice, exprimată în simboluri (*Adevărul cărții, pe care erau înscrise Semnele / Intr-acest cer însemnat, alina Prevestirile / Am văzut cum să epile Legile divine / Ceretici înălăuntrul zărilor*... (vd.: S. N. Kramer, *Istoria începutu la Sumer*, tr. rom. Buc. 1962, p. 87) dar și un îndemn la acțiune, prin mesajul lui Chilgameș, cu rol de educație al poeziei, jucat în această civilizație.

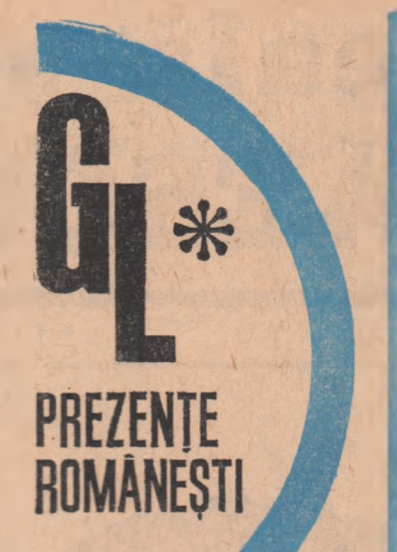
Coexistența celor două orientări poezice se poate recunoaște astfel de la decăderea monumentului, sau *Genius moriari* a vechilor egipteni, la poezia greacă (istoric, biologică, poezia gnomică, cisterice erofice, răscol esențial jucat de poezie în educație), pînă la poezia timpului nostru.

Distincția și unirea chiar spațiului făcută de teoreticienii și adesea de poeți, între poezia-limbaj, poezia-sentiment și poezia militantă este faptică, rod al unei tendințe clasificatorii și a unui spirit sistematic, care pot sărăci bogăția actualui poezic. În realitate, actual poezic este unitar, deci atitudinea cu eficiență variabilă, cînd muncie, cînd albește de încercările sale permanente. Numai această unitate structurală a poeziei adevărată sa semnificație: poezia militanță nu și află fapta sugestivă, de soc, decit prin dinamismul cuvintului, care ajunge la definiția dată recent de scriitorul spaniol, Gabriel Celaya: "Poezia este unul din instrumentele transformării lumii".

La rîndu-i, poezia-cunoaștere prin limbaj operează direct asupra conștiinței, dezvoltîndu-viața spirituală, noi orizonturi. Se deschide astfel o perspectivă compensatorie asupra lucrului poeziei în viața culturală și a relației, sau rîce funcțional, pe care îl are poetul la viața socială, asupra căreia s-a oprit cîndva Schiller, în poemul său *Die vier Weltalter*: (Cîntărețul) "i-est dat zări simțului curat / în care se răsfingă lumea eternă: / el o vîntă tot ce s-a putatru pe pîmînt / ca și cea ce ne pozăntărește zărilor! / El a luat parte la stăruirile primordiale ale zărilor / și a cîntat ca mai Lemnic germanu sa lucrurilor! / (...) Astfel, în clipa fugătoare a momentului care expiră, / el stăburează o imagine a universului infinit..."

Afirmăm, într-un cuvînt, multidimensionalitatea structurală a poeziei.

Ion BIBERI

ECOURI LA CENTENARUL COȘBUC

• Uniunea Scriitorilor și Artiștilor din Albania a organizat la 21 septembrie a.c. la Tirana o festivitate închinată comemorării lui George Coșbuc. Profesorul Muzafer Xhaxhiu a vorbit despre viața și opera poetului, subliniind ecoul pe care l-a avut poezia sa nu numai în patrie, dar și în țările în care a fost tradusă. S-au recitat apoi versuri de Coșbuc în traducerea albaneză a poezilor Dhionis Bubani și Vahbi Bala.

• Cu prilejul Centenarului Coșbuc s-a organizat la 15 septembrie a.c., sub auspiciile Universității din orașul Brasilia, o expoziție de cărți românești. La festivitatea de deschidere, în prezența unor importante personalități artistice, culturale și politice, D. Paulescu, profesor la Universitatea din Brasilia, a evocat figura marelui poet român sîrbătorit.

• Poezii de George Coșbuc au apărut în versiunea bulgară a lui Kliment Jacev, în ziarul Rabotnicko Delo, Vecerni Novini și în revistele Narodna Kultura și Literaturen Front. La 16 septembrie a.c., radiodifuziunea bulgară a consacrat o emisiune de o jumătate de oră sîrbătoririi poetului român, în cadrul căreia artiștii emeriți Andrei Ceaprazov și Nikolai Binev au recitat din versurile lui Coșbuc. Editura Narodna Kultura rezervă un volum al colecției Poetii lumii culegeri de Versuri alese de George Coșbuc.

interview cu trei dramaturgi sovietici

GABIT MUSREPOV	VIKTOR ROZOV	MAIA GANINA
----------------	--------------	-------------

RĂSPUNSURILE TEATRULUI

Interlocutorii noștri: **GABIT MUSREPOV** — unul din cei mai importanți scriitori sovietici kazah; prozator (Tîmurtrez la viață — roman; în trecut: *Marșul în viață* — nuvele), **DRAMATURG** (Kiz-Jibek; Kozî Korpeș și Balan-Slu; Amangheldi; Tăișul descoperit). Împreună cu Vsevolod Ivanov, a scris în 1936, scenariul primului film artistic kazah, Amangheldi; autorul scenariului de film *Poemul despre dragoste* (1954). Deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., membru activ al Academiei de științe kazah, secretar al Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. **VIKTOR ROZOV** — **DRAMATURG** (Prietenii ei; O pagină din viață; Într-un ceas bun; Vesnie vii; În căutarea fericii; Lupta înegală; În ziua nunții; Om hazliu). După piesele lui au fost realizate filmele: *Într-un ceas bun*, *Zboară corolii* (după Vesnie vii), *O zi zgometoasă* (după În căutarea fericii).

MAIA GANINA — prozator (Primele încercări, Convorbirea despre fericele; Te caut pe tine, omul... — nuvele, povestiri), **DRAMATURG** (Anna). Locul convorbirii: holul hotelului Ambasador din București; în timpul vizitei, celor 3 scriitori în țara noastră.

Kasim Kuliev, poetul bașchir Mustai Karim, în acest an, poetul calmic Koglidinov.

Noile literaturi din orientul sovietic au un destin asemănător: deși s-au născut în ultima jumătate de veac, ele se află astăzi solid așezate pe picioarele lor proprii. Deplîngem, bineînțeles, faptul că bunicii noștri erau oameni fără carte, dar nu regretăm că povara ieșirii din această situație a căzut pe umerii noștri. Înaintăm cu succes în pas cu cetățile. Poate faptul că nu a fost nevoie să trecem prin secolele literare XVI, XVII, sau XVIII și ne-am inclus direct în secolul XX, a făcut ca, de exemplu, în Kazahstan să se dezvolte mai ales romanul.

MAIA GANINA: Privitor la prima întrebare pe care ai pus-o, mă tem că răspunsul meu va fi foarte banal și, în egală măsură, scurt. Consider că sarcina artist, în general, și a teatrului în special, este să trezească în oameni sentimente umane. Cum se realizează acest lucru prin teatrul documentar sau prin teatrul absurdului, menținînd scena în mijlocul eduii sau punîndu-l pe actori să umble în mini — îmi este egal, numai să se realizeze.

— Aș vrea să vă rog ca scurta noastră discuție să se desfășoare, mai ales, pe un teren care vă este comun: teatrul. Tehnica anchetei este, de altfel, proprie și teatrului și în interviu, numai că, desigur, cu prilejul convorbirii pe care o vom purta, rolurile vor fi, pentru dumneavoastră, pentru puțin timp, inversate: ca oasepeți veniți să ne cunoașteți țara, v-ați obișnuit, probabil, ca întrebările să le puneți dumneavoastră.

— Fără de sarcinile mari pe care le are, cu ce bilanț de realizări se va prezenta dramaturgia sovietică la Congresul scriitorilor sovietici ce va avea loc în acest an?

— **VIKTOR ROZOV**: Ca voium, consider că acest bilanț nu va fi intru totul pozitiv, în general, și totuși putem vorbi aici de lucruri valoroase. De pildă, faptul că, învingînd schemele, dramaturgia sovietică reflectă cu inteligență și emoție artistică problemele pasionate ale contemporaneității. Sau faptul că în această perioadă de timp teatrul sovietic răbdate pe întreaga arenă mondială.

— Nu există, firește, o legătură de directă proporționalitate între vechimea unei literaturi și posibilitatea ca ea să aducă la lumină opere care să se impună atenției lumii. Acum cîțiva ani, la Paris, Louis Aragon, vorbea despre *Djamilla*, povestirea scriitorului kazah Cinghiz Altmatov, ca despre unul din cele mai frumoase poeme de dragoste ale lumii.

— **GABIT MUSREPOV**: În gîndul vorbind, ne vom prezenta la Congres fără Shakespeare, Cehov, Gorki! Îi vom avea în schimb de Arbuzov, Rozov, Ganina... Musrepopov. Vor exista, firește, oameni mulțumiți de acest fapt și oameni nemulțumiți.

— **VIKTOR ROZOV** (zîmbind): Avem o singură consolator: că nici în celelalte țări ale lumii n-a fost scris, iar Shaw nu mai trăiește.

— **VIKTOR ROZOV**: Problemele sint mereu aceleași: încercarea de a explica lumea în care trăiește omul și încercarea de a se explica pe sine însuși, rezolvate, nu pe o cale logică, ci prin exprimarea artistică a realității. Genul de teatru de care amineal, piesele intelectuale, piesele-document, piesele-proces, foarte în actualitate, de altfel (Cazul Oppenheimer, să spu-

— **GABIT MUSREPOV**: În ceea ce spun este ceva comun pentru toate literaturile naționale din U.R.S.S.: după Leonid Leonov, de exemplu, premiul Lenin l-a primit Muhtar Auevov; apoi, Gamzatov, Altmatov. Anul trecut, printre candidații la premiul Lenin se aflau kabardinul

— **MAIA GANINA**: Și eu consider că cea mai bună piesă n-a fost încă scrisă. Am însă presimțirea că ea nu va intriza să apară.

— **VIKTOR ROZOV** (zîmbind): Avem o singură consolator: că nici în celelalte țări ale lumii n-a fost scris, iar Shaw nu mai trăiește.

Marcel MIHALAȘ

RETROSPECTIVE ANDRÉ BRETON

Vorbind la televiziunea franceză, în chiar ziua morții lui André Breton, vechiul său prieten și colaborator Philippe Soupault îl rezuma viața într-un singur cuvînt: "apuriat". În specialul programatic al literaturii lui Breton, această calitate s-a manifestat în intrinsecitatea concepțiilor poezice cu care a întemeiat și a susținut o școală — suprarealismul — mișcare literară simplă discutată și contestată.

VÎNEAZĂ-TOT

In inima fîntului indian Oklahoma
Sîd jos un om
Al căru ochi e ca o mîlă ce se-nvrîște în jurul unei oale
cu pir

Un om încercuit
Și prin fereastra lui
Sobarul divinităților viclene inflexibile
Ibnu-d se meru mai multe în fiecare zori din ceală
Zine încruntate
Fiecare-n portul spaniol înscrise într-un strîmtri triumphi isoscel
Camele fixe cu părul decolorat de vînt.

Petrul ca pîrul Eleonorei
Fierbe deasupra continentelor
Și-n nuce lui străvezie
Cît poți veda cu ochii sînt oști ce se plîndesc
Sînt cîntecă călătorind sub aripile unei lămpi
Și printre altele speranța de-a merge tot altă de iute
Cum se îmbină-n ochii tăi
Frunzișul și lumina cu firele vederii

La-narcotizarea oălor nomade
Un om
În jurul cămăii un cartă a fost trasat
Ca-o jurul unei găini:

Îngropat de viu în răsfingerea pinzelor albastre
Le nasfîșire-ngrămădite în dulap

Un ora cu capul cusut
În corăpi soarelui apune
Și-ovind drept mîini pești-cufăr

Se-ascundă ocașă [ară cu un imens local de noaple
Cu stobol de femei venite din toate colurile lumii
Pe-ai cător umeri pietricele din toate doările tresar

Agentiile americane nu au uitat să se-ngrijească de șefii indieni

Pe-ai cător pelec de pîmînt au forat puturile
Ei nu cu voce să se miște
Decit în anunile graniții impuse prin tratatul de război

Bogăție zadarnică
Miile de ploape ale apei căzută-n somn

Epitropul trece pe-ai în fiecare lună
Își pune clacul pe patul acoperit cu un voal de săgeți
Și din geomantoniul din piele de foc
Se răspîndesc ultimile cataloage ale fabricilor de manufactură
Înarpate de mîna care le deschidea și le-nchidea pe vremea
cînd eram copii

A fost odată mai ales odată
Un catalog de automobile
Prezentînd mașina miresei
Cu spoderul lung de zece metri
Ca să-și depună trenu
Mașina marelui pictor
Tăiată într-o prismă
Mașina guvernatorului

Asemeni unei blîni de urs în care fiecare ieșea și o flacări

Era acolo mai ales
O mașină neagră rapidă
Împodobită cu vulturi de sîdef
Și încrustată pe toate fețele cu frunzișul săpat pe șemineurile
din saloane

Ca de năvala valurilor
O gabriolelă care nu putea fi pusă-n mișcare decit de un fulger

Cum ar fi cel în care rătăcește cu ochii închiși prințesa
Acanthe

O roabă uriasă învelită în melci cenuși
Și cu limbi de foc întocmai ca roaba care-și face apariția
în orele fatale în grădina turnului
Saint-Jacques

Un pește rapid prins într-o olgă întrefîindu-și loviturile cozii
O mașină mare de lux și de doliu
Pentru ultima plimbare a unui sînt împărat viitor
De fantezie
Care i-ar demoda întreaga viață

Degetul arătă fără să șovăie imaginea înghetată
Și de-atunci
Omul cu creastă de triton
Cîrmuind valanul lui de perle
Vine în fiecare seară să-i fașă patul zeiței porumbului

Păstrează pentru istoria poezică
Numele acestui șef deposedat care într-o măsură ne aparține
Acestui om însingurat, angoajat în marele circuit
Acestui om alături de superb ruginit într-o mașină nouă
Care pune vîntul în bernă

Îl cheamă
Răspunde la semețul nume strălucitor Vînează-tot
Vinea și moartea și vînează doi iepuri dintr-o lovitură
Vinea și norocul tîu bălăngănit de clopot în zi de
sîrbătoare și alarmă

Vînează făpturile viselor tale care se sîng nepunătoare
Înășurate-n fustele lor albe

Vînează inelul fără deget
Vînează creasta avalanșei.

Ca și cum în sfîrșit metalul de coaje s-ar fi scuturat
Și tu culcat pe cumplina mare de pietre prăjicioase
Te răsucați într-una
Goala

Intr-un imens și straniu soare făcut din foc de arțibuz
Eu te vadeam cum te desface încet dintre radiolari
Chiar dintre scoicile acritului de mare, mă-afiam acolo
Ba iartă-mă nu mai eram
Îmi ridicase tocmai capul mă părăsise cufărul viu din
velur imaculat

Și mă-ntristase
Ceru-nire frunze strălucăie năuc și teapăn ca o libelulă
Vream să-nchid ochii de-odată
Cele două laturi ale lemnului se-ndepărtară brusc și-apoi
căzură

Fără un zgomot
Ca două frunze din mijlocul unei imense lăcrămieare
O floare-n stare să cuprîndă și să conțină-ntr-o noapte
Eram acolo unde nu mă vezi
Te undele miresei risipite
Mai înainte de-a se-nlănce la viața schimbătoare de fiecare zi

Și am avut timp să-mi plînesc
Gura de soldul tîu de sticlă.

gazeta literară

COMITETUL DE REDACȚIE: Tiberiu Utan (redactor șef); Teodor Bolș; Al. I. Ghilia; Ion Lăncrănjan (redactor șef adjuncți); Alexandru Oprea (redactor șef adjuncți); Eugen Simion; Mihai Stăian (secretar de redacție)

Prezențarea artistică: Radu Georgescu
Prezențarea grafică: Mireea Popescu

Imprimat la Întreprinderea poligrafică "Informa"